

STATISTIČKA ANALIZA BROJČANIH POKAZATELJA TURISTIČKE DJELATNOSTI NA PODRUČJU GRADA SINJA OD 2000. DO 2017. GODINE

Šimac, Maja

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:223743>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)



**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**STATISTIČKA ANALIZA BROJČANIH POKAZATELJA
TURISTIČKE DJELATNOSTI NA PODRUČJU GRADA SINJA
OD 2000. DO 2017. GODINE**

Mentor:

Prof.dr.sc. Elza Jurun

Student:

Maja Šimac

Broj ind. 5160618

Split, srpanj, 2019. godine

SADRŽAJ:

1. UVOD	4
2. TURISTIČKA DJELATNOST	5
2.1. Pojam turizma	5
2.2. Gospodarska važnost turizma	6
2.3. Značaj suvremenog turizma i razvojni trendovi	8
3. ZNAČAJNI DOGAĐAJI U POVIJESTI GRADA SINJA	10
3.1. Povijest grada Sinja.....	10
3.2. Bitka pod Sinjem	11
3.3. Prvi svjetski rat.....	13
3.4. Drugi svjetski rat	13
3.5. Povijesno-turistički simboli grada Sinja.....	14
3.5.1. <i>Sinjska Alka</i>	14
3.5.1. <i>Muzej Sinjske alke</i>	15
3.5.2. <i>Velika Gospa</i>	16
3.5.3. <i>Crkva Čudotvorne Gospe Sinjske</i>	16
3.5.4. <i>Staza Gospi Sinjskoj</i>	17
3.6. Turizam i kultura	18
3.6.1. <i>Vjerski turizam</i>	19
3.6.2. <i>Sportsko-rekreacijski</i>	20
3.6.3. <i>Avanturistički turizam</i>	20
3.6.4. <i>Ruralni turizam</i>	21
4. POVIJEST TURISTIČKE DJELATNOSTI U SINJU	22
4.1. Osnovne informacije o gradu Sinj	22
4.2. Turistički spomenici i znamenitosti grada Sinja.....	22
4.3. Gastronomska ponuda grada Sinja	26
4.4. Projekt „Sinj u sridu“	26
4.5. Trendovi sinjskog turizma i prioriteti	27
5. STATISTIČKA ANALIZA	29
5.1. Pojam i podjela statistike.....	29
5.2. Statističko obilježje i statistički skup	29
5.3. Faze statističkog istraživanja.....	31
5.3.1. <i>Određivanje cilja i predmeta istraživanja</i>	31
5.3.2. <i>Prikupljanje statističkih podataka</i>	31
5.4. Uređivanje i grupiranje statističkih podataka	32

5.5. Tabelarno i grafičko prikazivanje.....	34
5.5.1. Statističke tablice	35
5.6. Primjena odabrane statističke metodologije i interpretacija rezultata	36
5.7. Statistička analiza	36
5.7.1. Vremenski nizovi i njihovo grafičko uspoređivanje	36
5.7.2. Indeksi vremenskih nizova	37
6. STATISTIČKA ANALIZA BROJČANIH POKAZATELJA TURISTIČKE DJELATNOSTI NA PODRUČJU GRADA SINJA OD 2000. DO 2017. GODINE	41
6.1. Statistička analiza turističkih kretanja u gradu Sinju od 2000. do 2017. godine.....	41
6.2. Statistička analiza turista po nacionalnoj pripadnosti u gradu Sinju prema broju noćenja od 2000. do 2017. god.	46
6.2.1. Usporedba turista po nacionalnoj pripadnosti prema broju noćenja u razdoblju od 2014.-2017. godine.....	51
6.4. Analiza turističkih kapaciteta u gradu Sinju prema vrstama smještajnih kapaciteta od 2000. do 2017. godine.....	53
6.4.1. Broj ležaja u Cetinskoj krajini prema smještajnim kapacitetima od 2014.-2017. godine	53
7. ZAKLJUČAK	55
8. LITERATURA	57
10. POPIS TABLICA I SLIKA	60
11. SAŽETAK	61
12. SUMMARY	61

1. UVOD

Prilikom donošenja adekvatne poslovne odluke i odabira određenih strategija potrebno je imati relevantne informacije. Statistička analiza ima u tome posebnu ulogu. Prikupljanjem i analizom različitih statističkih podataka stvara se temelj za donošenje pravodobnih i kvalitetnih odluka. Posebno je zanimljivo i važno analizirati statističke podatke u turizmu. Broj dolazaka i noćenja, struktura smještajnih kapaciteta, potrošnja turista i sl. samo su neki od područja koja se statistički obrađuju i prikazuju razvoj turizma određene destinacije.

Grad Sinj je prepoznatljiva turistička destinacija. Zbog brojnih resursa koje posjeduje, posebno onih prirodnih, te kulturno-povijesnih, omiljena destinacija je mnogih turista za odmor. Različitom ponudom selektivnih oblika turizma, nastoji konkurirati ostalim turističkim mjestima u Hrvatskoj i ta taj način ostvarivati značajnu zaradu od turizma.

Tema ovog završnog rada je statistička analiza kretanja brojčanih pokazatelja turističke djelatnosti na području grada Sinja od 2000. do 2017. godine. Osnovni predmet istraživanja ovog rada je analiza kretanja i strukture u turizmu u gradu Sinju kao strateški važnoj gospodarskoj grani. Upravo je turizam područje koje uvelike potiče razvoj gospodarstva Cetinske krajine, ali i ostanak velikog broja stanovnika u zemlji.

Cilj ovog rada je na temelju provedene analize i relevantnih pokazatelja pružiti podlogu pri donošenju odluka vezanih za strateška pitanja gospodarstva u gradu Sinju. Potrebno je vidjeti u kojem se smjeru razvija turizam, odnosno u kojem se smjeru može razvijati.

Rad se sastoji od šest međusobno povezanih dijelova od kojih je jedan dio praktični, odnosi se na samu analizu prikupljenih podataka, a ostali su teorijski. Prvi dio rada je uvodni i navodi se predmet, cilj, te metode rada. Drugi dio rada odnosi se na turističku djelatnost i navodi važnost turizma za razvoj gospodarstva. Treći dio rada opisuje povijesni razvoj i značajne događaje u povijesti grada Sinja, dok četvrti turističke resurse. Peti dio sadrži teorijsku obradu statističke analize, Šesti dio, praktični dio obrađuje turistička kretanja u turizmu grada Sinja u razdoblju od 2000.-2015.godine. Odnosi se na statističku analizu, tabelarno i grafičko prikazivanje prikupljenih podataka te njihovu usporedbu s obzirom na odabrane brojčane pokazatelje. Na kraju rada donosi se zaključak u kojem će biti izneseni rezultati i spoznaje donesene na temelju provedene analize. U radu će se, uz proučavanje stručnih i znanstvenih izvora literature, te podataka iz sekundarnih izvora, podataka i internetskih stranica o istraživačkom fenomenu te koristiti odgovarajuće statističke metode i to uglavnom program Microsoft Office Excel. Također će se koristiti podaci Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva turizma u svezi turističkih rezultata.

2. TURISTIČKA DJELATNOST

2.1. Pojam turizma

„Turizam je složena pojava i veže se uz određenje pojma turist. Turisti su osobe koje putuju u mjesta izvan svoje sredine, najviše na godinu dana, a glavni razlog putovanja ne smije biti obavljanje plaćene djelatnosti u mjestu koje posjećuju. To su posjetitelji nekog mjesta koji su ostvarili noćenje, za razliku od dnevnih posjetitelja ili osoba koje radi posla, studija i zbog sličnih razloga redovito putuju između mjesta prebivališta i mjesta rada ili učenja, te osoba koje boraveći u posjećenome mjestu neprekidno dulje od godine dana praktički postaju njegovi stanovnici.“¹

„Turizam pokreću i održavaju potrebe suvremenoga čovjeka, a sama njegova pojava i razvitak temelje se na potrebama ljudi za odmorom, rekreacijom, zabavom i sličnim. Te se potrebe zadovoljavaju putovanjem i privremenim boravkom izvan mjesta stalnog prebivališta uz brojnost rekreativnih i kulturnih sadržaja. Petrić smatra kako je čovjek od samih početaka svoje povijesti putovao, selio iz raznih razloga i pobuda, što traje do danas.“²

„Turizam je skup gospodarskih i negospodarskih odnosa i pojava koji se temelji na putovanju i boravku posjetitelja u određenom mjestu kao i na potrošnji sredstava ostvarenih u mjestu stalnog prebivališta.“ „Turizam je društvena, ali i gospodarska pojava i gospodarski proces. Sadržaj gospodarske prirode turizma izvodi se iz potrošnje raspoloživih novčanih fondova subjekta turizma, odnosno turista. Turizam ne uključuje samo one ljude koji se pojavljuju kao kupci na turističkom tržištu nego i one koji proizvode i prodaju različite turističke proizvode i usluge što znači kompleksne podsustave turističke potražnje i ponude u jedinstvenom globalnom turističkom sustavu.“³

„Međunarodno turističko tržište je vrlo kompleksno i dinamično, te zasićeno raznolikom turističkom ponudom što uzrokuje neprestano zaoštavanje konkurentskog natjecanja preko 200 zemalja i više tisuća regija. Promjene na međunarodnom turističkom tržištu u kretanju ponude i potražnje su:“⁴

- tendencija prema većem broju putovanja, ali s kraćim trajanjem,
- porast broja putovanja unutar regija,
- segmentacija potražnje,

¹ Weber, S.; Mikucić, V.: Osnove turizma, Školska knjiga, Zagreb, 1998., str.6

² Petrić, L.: Osnove turizma, Ekonomski fakultet Split, Split, 2003., str.1.

³ Geić, S.: Turizam i kulturno civilizacijsko nasljeđe, Veleučilište u Splitu, Split, 2002., str.13.

⁴ Bilen, M.: Turizam i okoliš, Mikrorad, Zagreb, 2011., str.15.

- porast potražnje za individualnim "paket aranžmanima" prilagođenim posebnim željama gostiju,
- tendencija prema "putovanju kao iskustvu",
- tendencija povećanja razine standarda i kvalitete ponude,
- sve agresivnije promotivne i duge tržišne aktivnosti turističkih destinacija.

Dostignuti stupanj razvoja određene turističke destinacije ovisi o učinkovitosti primijenjene turističke politike. Osnovna je zadaća turističke politike uspostaviti što povoljniji odnos atraktivnih čimbenika s turističkim kapacitetima.

Konzumiranjem određenih ugostiteljsko-turističkih usluga (npr. smještaja, prehrane, prijevoza, zabave, razonode i sl.), turistička potražnja troši tzv. diskrecijski dohodak čime se podmiruju turističke potrebe. Na taj se način utječe na razvoj djelatnosti koje takve usluge pružaju (npr. ugostiteljstvo nudi usluge smještaja i prehrane; promet nudi usluge prijevoza; muzeji, galerije, kulturni i zabavni centri - usluga zabave, razonode, učenja, razgledanja i sl.). Usluge koje su po količini, kvaliteti, cijeni i drugim elementima prilagođene zahtjevima turističke potražnje doprinose većoj turističkoj potrošnji. Kod suvremenog razvoja turizma značajan broj turističkih destinacija nastoji, pored tzv. osnovnih turističkih usluga (smještaj, prehrana, prijevoz), zbog promijenjenih zahtjeva potražnje, razvijati i tzv. "ostale" turističke usluge, posebno iz područja zabave, razonode, rekreacije, sporta, učenja, obrazovanja, avanture i sl. Posljednjih desetak godina, utjecaj turističke potrošnje sve se više osjeća i u području spomenutih "ostalih" usluga, te se u strukturi turističke potrošnje veći dio izdataka troši upravo u ovim uslugama, te je zbog toga, i veći utjecaj na razvoj navedenih djelatnosti i aktivnosti koje ih pružaju. Kod ocjenjivanja razvoja turističke ponude određene destinacije, destinacija je razvijenija ako u strukturi potrošnje dominira potrošnja koja se namjenjuje "ostalim" uslugama, a ne samo osnovnim poput smještaja, prehrane i prijevoza.

2.2. Gospodarska važnost turizma

„Turizam čini niz gospodarskih i negospodarskih aktivnosti i djelatnosti. Ono ponajprije čine ugostiteljstvo, turističko posredovanje, promet, trgovina, komunalne djelatnosti, zdravstvo, itd.. Takve djelatnosti djeluju i na zadovoljavanje potreba turista, odnosno sudjeluju u turističkoj potrošnji. Dio gospodarske strukture koji omogućava razne proizvode i usluge turistima je turistički sektor. Kako nije jednostavno definirati takav sektor kao neovisnu gospodarsku cjelinu, turizam određuje struktura turističke potrošnje. Između subjekata

turističke ponude i turističke potražnje stvara se neposredni kontakt. Navedena potreba neposrednoga kontakta uvjetuje specifičnosti turizma kao uslužne djelatnosti.

Turističko tržište nastaje međusobnim odnosom između ponude i potražnje, koja se ne događa na svim tržištima jednako. Turistička ponuda ponajprije je odvojena od turističke potražnje, koja dovodi do razlike između turističkih i ostalih tržišta. Kako postoji premještenost tržišta potražnje i ponude, kako bi se odvijao stabilan rad svih dionika treba postojati kontakt između turističke ponude i potražnje. Međusobni kontakt turističke ponude i potražnje spajaju turistički posrednici koji nastoje na najbolji način koordinirati i ostvariti interese obje strana.

Elementi turističkog tržišta su:“

- turistička ponuda,
- turistička potražnja,
- turistički posrednici.

„Promatrajući turističko tržište, tržište usluga, međusobni odnos ponude i potražnje je suprotan. Bitna razlika se očituje prije svega u tome kako na turističkom tržištu kupac/turist putuje u mjesto određene turističke ponude gdje očekuje ispunjenje, zadovoljenje turističke potrebe, tj. određenih motiva. Zbog toga kako bi se zadovoljile određene potrebe u turizmu, turist treba napustiti mjesto boravka, oputovati, te doći u mjesto gdje postoji definirana i organizirana odgovarajuća turistička ponuda. Bez susreta ponude i potražnje, na mjestu "proizvodnje" turističke usluge, nema aktivnosti turističkog tržišta.“

„Potrebno je navesti kako bez fizičkog prisustva kupca/turista nema utjecaja turističke ponude. Na turističkom tržištu se sve događa na području te turističke destinacije. Takva usluga čeka kupca u ovom slučaju turista koji posjećuje neku turističku destinaciju kako bi koristio određenu turističku uslugu, te istu i adekvatno platio. U tom procesu ne sudjeluje samo kupac kao konzument i oni koji nude turističke proizvode/usluge. To čini čitav lanac, od proizvođača, dobavljača, distributera, raznih putničkih i turističkih agencija, koje stvaraju određene turističke programe na temelju potreba i želja kupaca. Upravo u tome je primjetna i važnost turizma koji ne donosi samo financijsku korist, nego i povećava broj zaposlenih. Dovoljno je promotriti zaposlenost u Hrvatskoj u turističkoj sezoni, kada je nezaposlenost najmanja na godišnjoj razini.

Važnost turizma za gospodarstvo zemlje vidi se kroz utjecaj na investicije, BDP i zaposlenost, kao i na životni standard stanovništva. Viši stupanj gospodarskog razvoja zemlje, potražuje i veće izdatke stanovništva za turizam.

Na rast ukupnog turističkog tržišta utječu tri čimbenika:“

- kvalitativne i kvantitativne promjene u strukturi stanovništva,

- promjene u visini BDP-a (bruto društvenog proizvoda), te
- cjenovna elastičnost potražnje.

Promjene u broju stanovnika turističke destinacije može uvelike utjecati na visine potražnje za određenim proizvodom. Promjene u broju stanovnika odražava se i na promjene turističke potražnje. Povećanjem broja stanovnika povećava se i broj potencijalnih turista. Za rast turističke potražnje nisu važne isključivo kvantitativne promjene, nego i promjene u samoj demografskoj strukturi stanovništva, gospodarstvu i sl. Ipak, stanovništvo je potrebno kako za rad u turističkoj djelatnosti, tako i kao sami turisti koji će svojom potrošnjom doprinosti razvoju određene turističke destinacije. Također, sve različitiije stanovništvo utječe i na stvaranje različite turističke ponude kako bi se pokrivalo što šire područje u turizmu. BDP označava ukupnu godišnju tržišnu vrijednost proizvodnje, koja se koristi finalnoj potrošnji, pojedine zemlje tj. pojedinog područja. Veličina BDP-a prema tome uvjetuje veličinu raspodjele u gospodarstvu, što onda znači da stanovništvo određene zemlje ili područja ima na raspolaganju pojedine veličine kupovnih fondova. Naravno, treba napomenuti kako neka zemlja može biti prepoznatljiva turistička destinacija, ali da zarada od turizma ne bude dovoljno visoka i kroz BDP izrazito vidljiva.

2.3. Značaj suvremenog turizma i razvojni trendovi

Turizam posebno mjesto ima u svjetskim društveno-ekonomskim odnosima zbog ekonomskog učinka pojedinca, te društvenog utjecaja. Ono utječe na posjetitelje, te na sve koji sudjeluju u turističkoj ponudi, društvenu, lokalnu zajednicu, itd. Kada se promatra Hrvatski turizam, on je jedan od najvažnijih nositelja gospodarskog razvoja, bez kojega je gospodarstvo hrvatske u velikim problemima. Također, turizam ima veliki utjecaj na rast izvoza preko potrošnje inozemnih turista. Rastom izvoza čini nacionalnu valutu stabilnom, umanjuje inflaciju, smanjuje deficit platne bilance, te smanjuje hrvatsku ovisnost o uvozu. Suvremeni turizam stvara temelj za velika istraživačka područja. Turizam je danas najbrže rastuća industrija u svijetu, pri čemu je veliki potencijal, te nailazi na česte promjene ponašanja potrošača, u zadovoljavanju njihovih potreba i želja.

Današnji turisti su sve više informirani, posluju putem Interneta, te se sve više informiraju putem društvenih mreža (Facebook, Twitter, LinkedIn, itd.) putem kojih se komunicira s potencijalnim turistima i otkrivaju njihove potrebe i želje. Jednako tako danas se sve češće koristi tzv. mobilno oglašavanje, putem kojega turisti traže hotele i restorane na mobilnim uređajima, te tako odabiru koju će destinaciju i ugostiteljske, te hotelske objekte posjetiti.

Turističke destinacije se trebaju usmjeriti prema pojedinim područjima potrošača. Turisti danas preferiraju ekološki održivi turizam, te pri tome prednost daju hotelima koji brinu o zaštiti okoliša. Potrebno je i motivirati, nagrađivati i podučavati svoje zaposlenike, jer je turistička djelatnost još uvijek previše fokusirana na dobit, a premalo vodi brigu o kvalitetnim kadrovima.

Turizam se može analizirati putem devet različitih područja:

1. institucionalni-analitički pristup prema raznim subjektima koji su nositelji turističkih aktivnosti,
2. proizvodni u kojemu se analizira turistički proizvod (nastanak, djelovanje, ekonomske učinke),
3. povijesni u kojem se analiziraju turistički procesi s povijesnog aspekta,
4. menadžerski koji analizira poduzeće (oglašavanje, planiranje tj. cjelokupni menadžment),
5. ekonomsko analiziranje turizma s ekonomskog aspekta (interakcija turističke ponude i potražnje),
6. sociološki se turizam analizira kao društvena aktivnost (npr. ponašanje turista na putovanju),
7. geografski se analizira utjecaj turizma na prostor i okoliš,
8. interdisciplinarni istražuje prisutnost pojedinih znanstvenih disciplina u turizmu

Danas se gospodarstva razvijaju prema prirodnom okolišu, što se odnosi i na turizam. Često se može čuti pojam održivi razvoj ili održivi turizam koji se upravo razvija u tom smjeru. Pojedini ciljevi održivog razvoja čine zadržavanje biološke raznolikosti, svjesno djelovanje prema okolišu na globalnoj razini, poticanje drugih da rade prema održivom razvoju, gospodarski razvoj uz čuvanje prirodnih bogatstava itd.

Razlikuju se slijedeća različita suvremena turistička kretanja:

- socio-kulturološki učinci,
- ekološki učinci,
- ekonomski učinci,
- ostali učinci

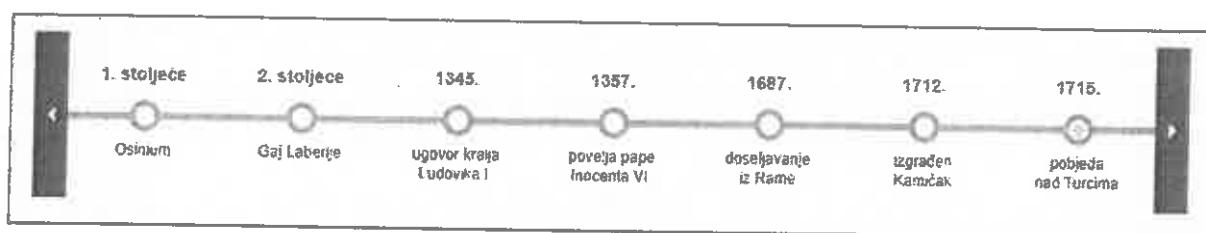
Trendovi u turizmu prate određenu definiranu pojavu u vremenu i uspoređuje je s takvim istim pojavama u drugom vremenskom razdoblju. Trendovi se definiraju uspoređivanjima, analizama, te provođenjem odgovarajućih istraživanja. U turizmu se razlikuju kvantitativni (proučavaju i uspoređuju podatke) i kvalitativni trendovi (proučavaju i uspoređuju obilježja).

3. ZNAČAJNI DOGAĐAJI U POVIJESTI GRADA SINJA

3.1. Povijest grada Sinja

Arheološki pronalasci svjedoče o naseljenosti cetinskoga područja još iz prapovijesnih razdoblja. Brojni nalazi od kraja bakrenog do sredine brončanog doba pripisuju se tzv. cetinskoj kulturi. Pogodan geografski položaj, špilje, uzvisine i plodna polja pogodovali su razvoju poljodjelstva, a na planinskim obroncima i stočarstva.

Slika 1. Grad Sinj kroz povijest



Izvor: <http://www.visitsinj.com/hr/povijest/20/povijest>

U brončanom dobu se javljaju i starosjedioci na ovim prostorima, pripadnici ilirskog plemena Delmata koji svoj razvoj nastavljaju sve do dolaska Rimljana. Delmati su se dugo suprotstavljali rimskoj vlasti, no mnogobrojni ustanci su ugušeni u krvi. Nakon pada Rimskoga Carstva, učestale su barbarske provale. Početkom 7. stoljeca, iz Bijele Hrvatske (područje oko Visle u Poljskoj), dolaze Hrvati i naseljavaju se na područje Dalmacije. Arheološki nalazi 7. – 9. stoljeća svjedoče i o primanju kršćanstva franačkim posredstvom. Formiraju se prve državne tvorevine, hrvatske kneževine, a kasnije i kraljevina, kada je Sinj kao utvrđeni grad, bio sjedište Cetinske županije. Jačanjem knezova formira se Cetinsko kneštvo koje pripada knezovima Šubićima, a od 1345. Nelipićima. Knez Ivan Nelipić poziva u Cetinu (grad pod sinjskom tvrđavom) franjevce Bosanske vikarije, koji grade crkvu i samostan sv. Marije kojeg su Turci 1492. opljačkali i zapalili. Ovo je područje naseljeno još od neolitika, a u antičko su doba u njegovoj blizini bila dva važna lokaliteta, rimski grad Colonia Claudia Aequum u današnjem selu Čitluku, kojega je, vjerojatno, osnovao car August kao oppidum civium Romanorum. Među raznim spomenicima tu su otkriveni glasoviti kip Hekate (Dijane) i Heraklova glava, koji se čuvaju u arheološkoj zbirci franjevačkoga samostana. Zanimljivo je da se u tome gradu rodio rimski vojskovođa Sekst Minucije Faustin, koji je ugušio ustanak Židova i 135. godine razorio Jeruzalem. Na najjužnijem rubu Sinjskoga polja leži pak gradić Trilj, prozvan po negdašnjome Tiluriumu (i Pons Tilurii), koji se nalazio

na mjestu današnjega Garduna, neko vrijeme sjedištu rimske VII. legije, a potom pomoćnih postrojba.

Nije poznato kad su se Hrvati točno doselili u Cetinsku krajinu, ali bizantski car Konstantin VII. Porfirogenet iz 10. stoljeća, u poznatome djelu *De administrando imperio*⁵ (O upravljanju carstvom) među hrvatskim upravnim jedinicama navodi i Cetinsku županiju. Ispod stare se tvrđave vremenom razvilo naselje koje se u spomenicima spominje i kao Cetina, po obližnjoj rijeci, ali se poslije na nj potpuno prenijelo ime staroga grada, Sinja, kako je ostalo do danas. Grad Sinj bio je od konca 13. stoljeća u rukama moćnih bibrirskih knezova Šubića, a sredinom 14. stoljeća potpada pod vlast Nelipića.

Sinj tako 1513. pada u turske ruke sve do 1686. kad dopijeva pod mletačku vlast. Godine 1516., kako se čini, definitivno ga osvajaju Turci. S vremenom je izgubio nekadašnju važnost te se pretvorio u gradić na putu koji je iz Bosne vodio na more. Povratkom vlasti Mletačke Republike 1648. godine na Klis, Sinj zadobiva staru važnost jer stječe ulogu posljednje turske predstraže prema mletačkim posjedima. Nakon nekoliko neuspjelih pokušaja oslobađanja od turske vlasti, napokon 25. rujna 1686. novi providur Girolamo Cornaro s oko 7000 boraca zauzima sinjsku tvrđavu. Turci i dalje nastoje ponovno osvojiti Sinj. 1715. odigrala se najvažnija bitka, kada je 700 sinjskih branitelja odbilo napad više desetaka tisuća Turaka. Uznemirena turska vojska, oslabljena glađu i pojavom srdobolje, napušta Cetinsku krajinu. Pod upravom mletačkog providura Sinj ostaje sve 1797. kada pada pod austrijsku vlast (do 1918.), a u međuvremenu kratko i francusku. Nakon Kraljevine SHS, a zatim i Kraljevine Jugoslavije, NDH, talijanske okupacije, komunističke Jugoslavije, Sinj konačno pripada samostalnoj i suverenoj Republici Hrvatskoj.

3.2. Bitka pod Sinjem

U kolovozu 1715. godine Turci pokušavaju ponovno zavladatai Sinjem te ga drže pod dugotrajnom opsadom. O događajima iz tog vremena postoji svjedočanstvo u pisanom obliku na talijanskom jeziku, tzv. "Dnevnik opsade Sinja". Prema njemu, tog kolovoza 1715. godine, hrabri puk Sinja i Cetinske krajine ispisao je najslavnije stranice svoje povijesti. Nakon teške opsade, u noći između 14. i 15. kolovoza, Turci su odustali te su bijegom u Livno potražili sigurnost. Za sobom su ostavili oko 10.000 poginulih i golem ratni plijen.

⁵ Djelo je nastalo oko 950., iako je u mnogočemu netočno i proturječno, jedan je od ključnih izvora za hrvatsku ranosrednjovjekovnu povijest. To je najznačajniji spis za Hrvate i povijest južnih Slavena.

Od samog su početka puk Sinja i njegovi branitelji tu pobjedu pripisivali čudotvornom zagovoru Gospe Sinjske, čija je slika svo vrijeme opsade bila u tvrđavi, kamo je bila prenesena iz franjevačkog samostana podno grada da je Turci ne oskrnu. U zahvalu na pomoći providur je Balbi s časnicima odmah skupio 80 zlatnika koje su poslali u Mletke da se skuje zlatna kruna i križ i da se okruni Gospin lik. Pri dnu krune urezao je u dva reda riječi :In perpetuum coronata triumphat-Anno MDCCXV (Zauvijek okrunjena slavi slavlje - godine 1715.). U čast veličanstvene pobjede nad Turcima, Sinjani svake godine tradicionalno održavaju viteški turnir, poznat u cijelom svijetu kao Sinjska alka.

Požarevačkim mirom iz 1718. godine cijela se Cetinska krajina s Podinarjem našla kao cjelina i konačno raskrstila s Turcima. Od tada pa sve do 1797. godine, tj. do propasti Mletačke Republike, ostaje pod mletačkom upravom. Razdoblje mletačke vlasti smatra se periodom bezperspektivnosti, iako se zahvaljujući pojačanom prometu i trgovini s Bosnom grad počeo polako gospodarski razvijati. Iz stare i za život neprikladne tvrđave naselje se premješta na ravnicu ispod Kamička do Žankove glavice. Tu se grade crkva, samostan i prve stambene trgovačke kuće.

Sporazumom Napoleona i Austrije 17. listopada 1797. godine preko noći je ukinuta Mletačka Republika i njezini posjedi. Napoleon je prepustio mletačke posjede Austriji i već u srpnju iste godine stižu prve austrijske trupe u Cetinsku krajinu. Time je počela prva austrijska okupacija Dalmacije, koja će potrajati osam godina. Iznese narodne zahtjeve da se Dalmacija združi s Hrvatskom, austrijski dvor nije htio uvažiti. Godine 1798. uvedena je prva osnovna škola u Sinju.

Porazom u bitki kod Austerlitz 1805. godine, Austrija je prisiljena predati Napoleonu sve bivše mletačke posjede, pa tako i Cetinska krajina na samom početku 1806. dobiva novog gospodara. Započelo je burno i značajno razdoblje francuske vladavine koje će potrajati sedam godina. Francuska uprava gdje god može ukida davanja državnih potpora te tako ukida i potporu Sinjskoj alci. Poslije Napoleonova poraza u Rusiji i kod Leipziga 1813. godine, austrijska vojska ponovo zauzima Dalmaciju pa tako i Sinj. Ta će vladavina potrajati do 1918. godine. Da upozna novostečene posjede, austrijski car Franjo II. upriličuje 1818. godine svoj put po Dalmaciji. Tom prigodom posjećuje i Sinj. Sinjani koristeći prigodu upriličuju trčanje Alke koja se toliko svidjela Franji II. da joj je odredio stalnu godišnju pomoć.

Statut o Sinjskoj alci sastavljen i usvojen 1833. godine pripada među najvažnije dokumente o alkarskoj povijesti. U njemu su obuhvaćeni svi bitni elementi igre i ostao je do danas temelj na koji se ona oslanja i čije odredbe i danas poštiva. Iako u godini sastavljanja i usvajanja nije bio tiskan, njegovo postojanje možemo zavaliti talijanskom povjesničaru Valentinu Lagu.

Njegovo djelo "Memorie sulla Dalmazia" obuhvaća tri sveska objavljena u Veneciji od 1869. do 1871. godine.⁵

Godine 1854. u Sinju je otvorena prva javna gimnazija u Dalmaciji s hrvatskim kao nastavnim jezikom. Utemeljila ju je splitska Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja. Franjevačka gimnazija je dobila ime Javno više hrvatsko gimnazije u Sinju pod upravom oo. franjevaca Presvetog Otkupitelja. Danas ta gimnazija održava nastavu za klasični i jezični gimnazijski smjer.

Radi povoljnog strateškog položaja Sinj postaje značajno vojno središte u Dalmaciji. Krajem 19. stoljeća gospodarskim jačanjem grada, koje se zasniva na trgovini s bližom i daljom okolicom, grad se povezuje željeznicom sa Splitom, a mostovima preko Cetine s ostalim krajevima krajine i Bosnom. Godine 1898. grad pogađa veliki potres, koji nanosi značajnu štetu.

3.3. Prvi svjetski rat

Godine 1914. grad dobija kvalitetnu opskrbu pitkom vodom s izvora Kosinac. Iste godine počinje Prvi svjetski rat, koji uzima znatne žrtve u Cetinskoj krajini. Porazom Austrije u ratu stvara se nova državna zajednica 1918. godine, Kraljevina SHS. Nova država pod prevlašću dinastije Karađorđevića nije ni izdaleka ispunila narodna očekivanja.

Kada je 1928. godine izvršen atentat na Stjepana Radića u Narodnoj skupštini u Beogradu, u Sinju je odgođeno trčanje Alke. Alkari su s momcima pošli na sprovod ubijenoga predsjednika HSS-a u Zagreb. U razdoblju između dva rata u samoj varoši Sinju razvija se vrlo živ i bogat kulturni život. Osnivaju se dvije amaterske kazališne skupine, pjevački zborovi s većim brojem članova, dvije limene glazbe te filharmonijski orkestar, a kroz realnu i klasičnu gimnaziju odgaja se veliki broj domaćih intelektualaca [7]. Zbog ljubavi za konjički sport i radi poticanja razvoja konjarstva u Cetinskoj se krajini organiziraju svake godine konjičke utrke. Danas u Sinju djeluju konjički klubovi Alkar i Alamo (Brnaze).

3.4. Drugi svjetski rat

Veći dio Drugoga svjetskog rata grad Sinj i obližnja naselja su proveli pod vlašću vojnih snaga Nezavisne Države Hrvatske što ustaša i domobrana što talijanskih i njemačkih vojnika. Shodno tome režim koji je podržavao državni sustav NDH rezultirao je time da Sinj postane jedno od središta širenja ideje o NOB-u ali i čestim odmazdama režima NDH prema

stanovništvu grada i okolice. Snage XX. divizije NOV su 25. listopada 1944. oslobodile Sinj. Grad Sinj je u NOB-u tijekom Drugog svjetskog rata sudjelovalo sa 509 stanovnika koji su bili borci. A sa šireg područja u borbama je poginulo je 1338 sudionika NOB-a od čega i 143 u bitki na Sutjesci. Od lokalnog stanovništva okupatori su za vrijeme Drugog svjetskog rata ubili 1888 stanovnika, zapalili u 59 sela Cetinske krajine 2933 kuće. Borba Sinjana iz NOB je iznjedrila nekoliko stotina časnika od čega šest zapovjednika brigada, te osam Narodnih heroja Jugoslavije: Tadiju Anušića, Božu Bilića (Civljane), Peku Bogdana, Đuru Đapića Đuketu, Matu Golema (Bisko), Ivana Guvu (Čaporice), Antu Jonića (Bisko) i Marka Milanovića (Dicmo-Prisoje). U koncentracijskim logorima završilo 479 stanovnika sinjskog kraja od čega se većina nije nikada vratila svojim kućama.

3.5. Povijesno-turistički simboli grada Sinja

3.5.1. Sinjska Alka

Alka je nastala u vrijeme kad su u Europi postojale mnoge slične viteške igre. Sve su danas prepuštene zaboravu, samo je Sinjska alka, pod zaštitom UNESCO-a svjetska nematerijalna baština. Alka je simbol borbe za slobodu, za mir i ognjište, za vjeru i nadu. Ujedinjuje prošlost i budućnost, slavi čast i poštenje, običaje naših pradjedova, junaštvo i hrabrost⁶.

U čast svoje nebeske zaštitnice, Gospe Sinjske, koja je otjerala Osmanlije ("*vidješe ženu u bijelom kako hoda zidinama Sinja*"). Sinjani su utemeljili vitešku igru Alku, i tako svake godine, prve nedjelje u kolovozu slave pobjedu.

Naziv Alke (tur./arap. *halqa*: prsten, obruč) potječe od detalja podloge stremena na sedlu zaplijenjenog konja turskog serasker-paše Čelića. U alkarskoj ceremoniji dva momka vode za uzde konja koji simbolizira pašinoga, *edeka*.

Alka ima dva koncentrična željezna kruga povezana s tri kraka, tako da je razmak između krugova podijeljen na tri jednaka dijela. Središnji, najmanji krug vrijedi tri *punta*, gornje polje dva, a dva donja polja po jedan. Alkar u punom galopu drvenim kopljem sa željeznim vrhom gađa u alku. Slavodobitnikom postaje onaj tko u tri trke Alke skupi najviše punata. Ako više alkara ima isti broj punata, onda se pripetavaju dok jedan ne skupi više punata.

Alkarsko natjecanje započinje svečanom povorkom koju predvodi harambaša i odabrana četa alkarskih momaka, za kojima slijede buzdovandžije i štitonoša koji nosi trofejni turski štit te vodiči edeka. Alkarsku četvu predvodi barjaktar (nosi zastavu Viteškog alkarskog društva, uz

⁶ <http://www.visitsinj.com/hr/Vodic/36/alka>

koju je i lik Gospe Sinjske) s pobočnicima i alkarski vojvoda (zapovjednik alkarske povorke) s adutantom. Za njima u dvoredu jaši četa alkara s kopljima. Na začelju povorke je alajčauš (zapovjednik čete alkara kopljanika). U alkarskoj povorci sudjeluje najmanje 11, najviše 15, a iznimno 17 alkara kopljanika.

Harambaša i alkarski momci u povorci idu pješice. Naoružani su kuburama, handžarom i puškom zapasanim u *zmijskom gnijezdu*, a obučeni u svečanu narodnu starinsku nošnju Cetinske krajine. Alkarska četa je na bogato urešenim konjima, odjevena u izvornu vitešku odoru sinjskih branitelja s početka 18. stoljeća. Na glavi alkara je kalpak od kunovine i čelenka od čapljina perja, gaće i dolama su od najbolje modre čoje, bogato vezeni srebrnim ukrasom. Ispod dolame je brokatni krožet i bijela košulja, a na nogama čizme s mamuzama. Naoružani su kopljem i sabljom na lijevom boku. Alkar mora biti rođeni Cetinjanin, imati *oko sokolovo* i *čvrstu desnicu*, a ponajviše, mora biti častan i pošten čovjek.

3.5.1. Muzej Sinjske alke

Nikad dosad nije bilo moguće sve o Sinjskoj alci doživjeti u jednome prostoru, a upravo je to ono što Muzej Alke nudi. Muzej je svečano otvoren 8. kolovoza 2015. godine u sam osvit proslave velike obljetnice. Alkarski dvori s Muzejom Sinjske alke, smješteni su u jednom od rijetko čuvanih mletačkih kvartira (vojarna za smještaj konjice) sačuvanih u Dalmaciji⁷. Otvaranjem Alkarskih dvora u starom baroknom Kvartiru, viteška igra Sinjska alka je dobila svoj reprezentativni muzejski okvir koji će 365 dana u godini biti potpuno otvoren javnosti, namjernicima, ekskurzijama, Sinjanima i turističkim posjetiteljima.

Muzej Sinjske alke doseže najviše muzejske standarde, prezentacijske i tehnološke, te se ubraja u jedan od vrhunskih muzeja u Republici Hrvatskoj. Sam prostor je inkorporiran u centralni dio Alkarskih dvora, kao poveznica od ulaza Petrovac na jugu do Vojvodinih prostorija na sjeveru.

Muzejski postav uključuje mnoštvo odora, opremu i oružje sinjskih alkara te alkarske statute i pravilnike koje donosi u suvremenoj digitalnoj formi. Posebnu atrakciju postava predstavlja prikaz alkarske povorke načinjen u prirodnoj veličini a prikazana je i rekonstrukcija bitke pod Sinjem iz 1715. gdje će posjetitelji u multimedijalnom okruženju moći doživjeti tu slavnu bitku. Priča koju će vam ispričati svojom arhivskom građom nezamjenjiv je dio povijesti i

⁷ <http://www.visitsinj.com/hr/Vodic/36/alka>

grada Sinja i Cetinske krajine i Republike Hrvatske, a osnovna misao vodilja je da se svakom posjetitelju približi ova nezamjenjiva kulturna baština koju je prepoznao i UNESCO.

Realizacijom Muzeja Sinjske alke Republika Hrvatska i grad Sinj su dobili modernu muzejsku ustanovu koja javnom prezentacijom vodi računa o strukturi svojih posjetitelja, i koja čuva, štiti i restaurira naslijeđenu građu u skladu s današnjim vremenom i suvremenim promišljanjima o muzejima kao prvenstveno kulturnim, a onda i znanstvenim i pedagoško-educativnim institucijama.

3.5.2. *Velika Gospa*

U Sinju, jednom od najvećih hrvatskih marijanskih svetišta, blagdan Uznesenja Blažene Djevice Marije, 15. kolovoza, slavi se posebno svečano. Nepregledno mnoštvo hodočasnika dolazi u Sinj sa samo jednim ciljem – kleknuti i sklopiti ruke pred Čudotvornom Gospom Sinjskom⁸. Mnogi na zavjet dolaze bos, pješke, iz dalekih krajeva. Već dan prije slavlja Sinj je pun hodočasnika. Prva misa, tradicionalna zornica, slavi se već u 4 sata ujutro. U 7 sati zavjetna sveta misa se služi u crkvi na Starome gradu, oživljavajući iznova i na taj način zahvalnost Gospi za oslobođenje od neprijateljskoga jarma i utjehu u mnogobrojnim kušnjama. U 9:30, praćena slavljenjem zvona i sviranjem fanfara, slika Čudotvorne Gospe Sinjske se iznosi iz crkve u svečanu procesiju ulicama grada. Velika je čast ponijeti Sliku na ramenima. Nose je alkari, alkarski momci, policajci, hrvatska vojska, vatrogasci, članovi udruge hrvatskih branitelja dragovoljaca, članovi udruge veterana i dragovoljaca Domovinskog rata, članovi građanskih udruga, časne sestre i franjevci, glazbari, djevojke u narodnim nošnjama, gradonačelnici i načelnici općina i dobročinitelji Svetišta Gospe Sinjske. S Grada pucaju mačkule označavajući mjesto blagoslova, Sinjani s prozora posipaju Gospin put laticama cvijeća. Praćena molitvom krunice i marijanskim pjesmama, Gospina slika se vraća na trg ispred crkve, gdje se slavi bogoslužje. U večernjim satima se također slavi sveta misa na trgu, no bez procesije. Na Veliku Gospu obilježava se i Dan grada Sinja.

3.5.3. *Crkva Čudotvorne Gospe Sinjske*

Spokojna i veličanstvena, uokvirena reljefnim brončanim vratima akademskog kipara Stipe Sikirice, crkva Čudotvorne Gospe Sinjske dominira glavnim gradskim trgom. Građena od 1699. do 1712. godine, odolijevajući ratovima i potresima, do danas je zadržala svoj izvorni izgled. Središnje mjesto, kako u crkvi, tako i u srcima Sinjana, zauzima slika Čudotvorne

⁸ <http://www.visitsinj.com/hr/Vodic/36/alka>

Gospe Sinjske. Naslikao ju je nepoznati autor, u 15. ili 16. stoljeću. Sliku Čudotvorne Gospe Sinjske još su davne 1687. godine u Sinj iz Rame donijeli franjevci u bijegu pred osmanlijskom najezdom. Otada se vjerni puk rado utječe svojoj zaštitnici koja ih je, prema predaji, 1715. obranila od mnogostruko brojnije neprijateljske vojske. Blago nagnuta, spuštenu pogleda, vjerno bdije nad svojim pukom, otkako su je iz Rame, potjerani turskom najezdom, kao najveću dragocjenost i uzdanicu donijeli u Cetinsku krajinu. Legenda kaže i da je njenim čudotvornim utjecajem Sinj 1715. zauvijek oslobođen turske vlasti. U znak zahvalnosti, Sinjani su sliku 1716. okrunili zlatnom krunom na kojoj piše IN PERPETUUM CORONATA TRIUMPHAT – ANNO MDCCXV (Zauvijek okrunjena slavi – 1715.). Danas je Slika u srebrnom okviru, s reljefom sinjske tvrđave na poleđini (autor kipar Ante Jakić) urešena zavjetnim darovima vjernika. Mozaik i vitraj s prikazom krunjenja Blažene Djevice Marije i s Kristom na križu, rad akademskog slikara Josipa Botterija Dinija, nalaze se iza glavnoga oltara. Brončani reljef autora Kuzme Kovačića s likom Gospe Sinjske okrunjene s dvanaest zvijezda, jednak detalju na vratima franjevačke crkve na Šćitu u Rami, nalazi se u unutarnjem crkvenom dvorištu.

Današnji zvonik, s četiri nova zvona, visok 43,5 metara dovršen je 1927. godine, na mjestu staroga iz 1775. izgrađenog od muljike, kamena karakterističnog za gradnju na ovim prostorima. Godine 1958. blagoslovljene su nove orgulje. Crkva je posvećena 2009. godine na blagdan Uzašašća, zajedno s novim oltarom i Gospinim kipom u samostanskom dvorištu. Crkva i samostan nalaze se u Registru kulturnih dobara Ministarstva kulture Republike Hrvatske kao zaštićeno kulturno dobro sakralne graditeljske baštine.

3.5.4. Staza Gospi Sinjskoj

Staza Gospi Sinjskoj proteže se na relaciji Solin – Sinj – Livno – Tomislavgrad – Rama i duga je 148 kilometara. Hodočasnički je to put kojim se, iz nekoliko pravaca, stoljećima pješaci k najvećem marijanskom svetištu na južnohrvatskim prostorima. Svake godine, uoči blagdana Velike Gospe, u noćima između 8. i 15. kolovoza, na hodočašće prema gradu Sinju kreću tisuće hodočasnika, osobito mladih. Hodočasnici će zavjetni korak uputiti Čudotvornoj Gospi Sinjskoj obilježenim stazama kroz slikovite krajeve bogate povijesnim nasljeđem. Na duhovnom pohodu nebeskoj majci proći će uz ostatke starih staza i mostova, gradine, utvrde,

stećke, sakralne objekte i muzeje. Staza je aktivna tijekom cijele godine, ne samo u vrijeme svetkovine Velike Gospe.

3.6. Turizam i kultura

Zahvaljujući izvanrednoj geografsko-morfološkoj konfiguraciji, odličnim klimatološkim uvjetima, biološkoj raznolikosti te bogatoj kulturnoj baštini turizam predstavlja jednu od najvažnijih i najperspektivnijih gospodarskih grana Hrvatske, posebice Splitsko-dalmatinske županije, a time indirektno i grada Sinja⁹.

Najvažnija manifestacija grada je *Sinjska Alka* koja ne samo da je postala sinonimom grada već je jedan od se najvažnijih kulturnih događanja u Republici Hrvatskoj, kao i događaj od globalnog značaja što potvrđuje UNESCO-va zaštita Alke kao svjetske nematerijalne baštine. Sam događaj privlači tisuće posjetitelja godišnje u Sinj, a materijalna baština povezana s Alkom obogaćuje turistički sadržaj dostupan posjetiteljima tijekom cijele godine. Važan dio te alkarske baštine su *Alkarski dvori* u kojima se nalazi višenamjenska dvorana za održavanje alkarskih skupština, znanstvenih skupova, konferencija, koncerata, priredaba, natjecanja i drugih skupova, a sve to je smješteno u rekonstruiranom povijesnom sklopu Kwartiri, jedinstvenom monumentalnom spomeniku javnog graditeljstva iz 1760. godine. Najvrjedniji povijesni artefakti tog razdoblja obuhvaćeni su u povijesnoj alkarskoj zbirci koja se nalazi u stalnom postavu *Muzeja Sinjske alke*. Muzej je otvoren povodom obilježavanja 300. obljetnice Sinjske alke (2015. godine) te je u cijelosti u funkciji predstavljanja povijesti Alke i grada Sinja te tumačenja uloge svih povijesnih sudionika Alke, njihovih odora i oružja. Muzej Sinjske alke spaja dva važna aspekta kulturno-povijesne ostavštine: nematerijalnu i materijalnu baštinu, te na taj način predstavlja značajni turistički potencijal grada. Uz Alku se veže i niz drugih gradskih manifestacija kao što je predstava *Opsada Sinja 1715.*, te *Vučkovića dječja alka* koji dodatno obogaćuju društveni, kulturni i turistički sadržaj grada. Niz drugih povijesno-arheoloških lokacija i artefakata nalazi se u Sinju i okolici te također imaju potencijal cjelogodišnjeg privlačenja turista. Neki od njih su: arheološki lokalitet Čitluk (Aequum), nadgrobni spomenik Gaja Liberija, fontane na Pijaci i Petrovcu, Veliki (Alkarski) most, tvrđave, utvrde i gradine: Kula Kamičak, Tvrđava Travnik, Tvrđava (Stari) Grad, vile Tripalo, Danek i Vjera, palača Tripalo, Muzej Cetinske krajine, galerija Stipe Sikirica, galerija Galiotović.

⁹ <https://www.sinj.hr/Portals/12/Inicijalni%20nacrt%20Strategije%20razvoja%20grada%20Sinja-1.pdf>, str.59.

Do sada ovaj dio povijesnog nasljeđa i materijalne baštine nije bio dovoljno jasno artikuliran van sinjske regije i samim time još nema status prepoznatljivog kulturnog dobra, a kako bi se to promijenilo udruga PKD 'Gaj Laberije' izradila je strategiju razvoja turizma temeljem arheološkog spomenika.

3.6.1. Vjerski turizam

Važnu dimenziju grada predstavlja vjerska baština i tradicija, a povijest grada Sinja usko je povezana sa štovanjem Blažene Djevice Marije. Naime, grad Sinj jedan je od najvećih hrvatskih marijanskih svetišta u koji hodočaste vjernici tijekom cijele godine, a posebno 15. kolovoza kada se slavi blagdan Uznesenja Blažene Djevice Marije što je ujedno i Dan grada Sinja. Povezanost Sinja i katoličke crkve razvidna je i u povijesnoj arhitekturi te drugoj ostavštini grada. Naime, centrom grada dominiraju sakralne građevine: crkva Gospe Sinjske građena od 1699. do 1712. godine te Franjevački samostan. U samostanskom se posjedu nalazi biblioteka s oko 40.000 svezaka i 12 inkunabula. Uz samostan, kulturno djeluje prva gimnazija na hrvatskom jeziku u Dalmaciji, dok su u prostorima postavljene vrijedne zbirke arheoloških, paleontoloških i etnografskih sadržaja. Stoga pored iznimne arhitekture, posjetitelji imaju mogućnost razgledavanja vrijedne franjevačke muzejske zbirke te statusno i duhovno posebno važnu sliku Čudotvorne Gospe Sinjske. Također, dio ponude u sklopu vjerskog turizma u gradu Sinju predstavlja i Festival marijansko duhovne klapske pjesme u čast Gospi Sinjskoj te mnoge druge crkvene manifestacije i vjerski skupovi.

Daljnji razvoj ove grane turizma planiran je i putem realizaciju EU projekta „The Our Lady of Sinj Route - Staza Gospi Sinjskoj“. U sklopu dokumenta izrađena je zajednička strategija dviju država Republike Hrvatske te Bosne i Hercegovine, u kojim se definira način:

- unaprjeđenja atraktivnosti ovog prekograničnog područja kao turističke destinacije – u sklopu čega će se izvršiti izgradnja i instalacija potrebne infrastrukture za razvoj i obnovu Staze Gospi Sinjskoj, a koja se proteže na relaciji Solin-Sinj-Livno-Tomislavgrad-Rama u dužini od 148 km; daljnjeg poboljšanja znanja/vještina pružatelja turističkih usluga i civilnog sektora u prekograničnom navedenom području putem trening programa; podizanja razine svijesti među građanima i turistima u svezi ponude, usluga i znamenitosti uz rutu Staze Gospi Sinjskoj, putem izrade zajednička turistička promotivna strategija prekograničnog područja HR-BiH te kreiranjem i širenjem informacija i materijala projektne vidljivosti.

Na ovaj način dodatno se potpomaže razvoj kulturne, vjerske i gospodarske suradnje ovog međugraničnog prostora, a fenomen Gospe Sinjske zaslužen je dobiva sve značajnije mjesto u kalendaru vjerskog turizma ne samo u kontekstu Dalmacije i Hrvatske već i međunarodno.

3.6.2 Sportsko-rekreacijski

Sportski turizam u sinjskom kraju ima veliki potencijal iako se do sada time nije sustavno bavilo. Sinj je ponajprije prepoznatljiv po tradiciji konjičkih sportova koji se organiziraju i provode u pet konjičkih klubova, koji osim škole jahanja posjetiteljima nude i usluge terapijskog jahanja. Konkurentska prednost Sinja u usporedbi s drugim gradovima u Dalmaciji i Hrvatskoj kada je u pitanju konjički sport je postojanje izuzetno kvalitetne infrastrukture. Sinjski hipodrom, izgrađen za potrebe održavanje Mediteranskih igara u Splitu 1979., drugi je po veličini u Hrvatskoj te je mjesto održavanja redovitih međunarodnih i nacionalnih galopskih trka i natjecanja u preponskom jahanju. Također, za potrebe konjičkog sporta i rekreacije, osim na hipodromu, uređene su i posebne staze u okolici grada na kojima posjetitelji mogu doživjeti uzbuđenje jahanja u prirodi, a što predstavlja jednu od dimenzija avanturističkog turizma.

3.6.3 Avanturistički turizam

Avanturistički turizam posjetitelji sinjskog kraja ujedno mogu iskusiti sudjelujući na raftingu rijeke Cetine te kanu-safariju na Peručkom jezeru. Za zaljubljenike u biciklizam postoje tradicionalna biciklijada i nekolicina biciklističkih staza u široj mikroregiji Sinja po imenom: Panj, Kroz sinjsko polje, Do izvora Cetine i Tri izvora. Također, tijekom 2014. godine iz EU projekta Medpaths, a koji je nastao temeljem suradnje TZ Grada Sinja, Biciklističkom udrugom Vlaji te Planinarskom udrugom Svilaja iz Sinja, opremljeno je turističkom signalizacijom, uređenjem 6 vidikovaca i 11 odmorišta ukupno 5 tematskih staza (1 biciklističko-konjička, 2 biciklističke i 2 pješačke staze) na širem području Sinja ukupne dužine 148 km. Upravo raznovrsnost staza i prirodnih karakteristika sinjskog kraja platforma je za razvoj sveobuhvatnog avanturističko-sportskog događanja kao što su utrke Gradski izazov Cetina adventure te Cetina Adventure koje objedinjuje niz sportova u prirodi: kajak, plivanje, vožnja biciklom, penjanje, abseil, skokovi sa stijena u vodu, prelazak preko užeta i razne druge aktivnosti, a cilj se nalazi u Sinju. Ipak najviše adrenalina posjetitelji mogu iskusiti u sinjskoj sportskoj zračnoj luci gdje se provode aero sportovi, škole jedriličarstva i padobranstva. Aerodrom na sinjskom Piketu u nekom obliku uporabe je još od 1931. godine kada je otvoren kao zračna luka Split. Danas se na njemu održavaju padobranska natjecanja te jedriličarski i zrakoplovni susreti (Padobranski kup, Leteća alka (paragliding natjecanje)). Pod

ovim segmentom turizma ubrajaju se također *lov i ribolov* koji se organiziraju u sklopu lovačkih i ribolovnih društava te planinarske aktivnosti poput planinarskog uspona „Preko Zelova na Svilaju“. Sinj također ima vanjsko gradsko plivalište olimpijskih dimenzija koje je otvoreno 26. srpnja 1953. godine na inicijativu Sinjanina Vice Buljana, nekadašnjeg načelnika općine Sinj, alkarskog vojvode, a kasnije i ministra ribarstva NR Hrvatske. Bazen je otvoren od lipnja do rujna, te se na njemu između ostalog održava obuka neplivača i škola plivanja.

3.6.4. Ruralni turizam

Ruralni turizam obuhvaća seoski, etno, eko, eno-gastronomski i agroturizam te druge vrste turizma povezane sa seoskim okruženjem i načinom života. U strateškom promišljanju razvoja turizma područje Dalmatinske zagore identificirano je kao pogodno za razvoj ruralnog turizma kao važne dimenzije cjelovite turističke ponude županije. Ova vrsta usluge predstavlja simbiozu poljoprivrede i turizma tako da se potencijal ruralnog turizma razvija komplementarno razvoju poljoprivrede. Stoga se daje potpore tzv. zelenom poduzetništvu i izdvaja značajna sredstva za poticaje u poljoprivredi i ribarstvu. Na sličan način i sam Grad Sinj iz svojih proračunskih sredstava daje bespovratna sredstva (potpore) za poticaje u poljoprivredi, ali i u drugim oblicima potpore razvoju poduzetništva. S obzirom na potencijal Sinjskog polja i činjenicu da se više od 60% svih kućanstava u širem području Sinja bavi nekim oblikom poljoprivredne djelatnosti, ruralni turizam ovog kraja danas je u najvećoj mjeri neiskorišten. Naime, sinjski kraj posjeduje prirodne resurse i pretpostavke za razvoj ruralnog turizma, a postoji i rastući interes posjetitelja za ovu vrstu povratka k izvornoj prirodi, međutim još uvijek na postoji kvalitetno razrađena ponuda i adekvatni kapaciteti. U Sinju i okolici postoji tek manji broj seoskih gospodarstava i obiteljskih izletišta u kojima se nude različite rekreacijske aktivnosti. Upravo područje Dalmatinske zagore identificirano je kao pogodno za razvoj ruralnog turizma uživanje u autohtonoj domaćoj kuhinji i smještaj u apartmanima. TZ-a grada Sinja stoga potiče ovu vrstu turizma organizacijom Sinjskog sajma sela kojom je obuhvaćeno: izlaganje tradicijskih proizvoda: hrane, pića i suvenira; degustacija hrane i pića; prodaju/kupnja hrvatskih tradicijskih proizvoda, kulturno-umjetnički program, promocija bogate gastronomske ponude, kulturne baštine s ciljem turističkog, gospodarskog razvoja grada Sinja. Posjetitelji mogu degustirati i kupiti razne prehrambene proizvode visoke kvalitete: domaće sireve, med i ostale pčelinje proizvode, domaće suhomesnate proizvode, vina, rakije, likere, ulja, eko proizvode itd. Predstavljaju se i različite vrste tradicionalnih suvenira, ručnog veza, uporabnih i dekorativnih predmeta te nakita od prirodnih materijala.

4. POVIJEST TURISTIČKE DJELATNOSTI U SINJU

Grad Sinj i područje koje mu gravitira imaju uistinu velik broj atraktivnih prirodnih, povijesnih i kulturnih znamenitosti te iznad svega dva prepoznatljiva sinjska simbola: Alku i Veliku Gospu¹⁰.

4.1. Osnovne informacije o gradu Sinj

Sinj je grad u Hrvatskoj, koji administrativno pripada Splitsko-dalmatinskoj županiji. Središte je Sinjske, a samim time i Cetinske krajine. Ukupna površina je 194,27 km². Prema posljednjem popisu stanovništva provedenom 2011. godine Sinj s užom okolicom ima 24 832 stanovnika, dok u samom gradu živi 11 448 stanovnika. Sinj je u Hrvatskoj i šire prepoznatljiv po Sinjskoj alci, viteškoj igri koja se u Sinju održava od početka 18. stoljeća, u znak pobjede nad turskim osvajačima.

4.2. Turistički spomenici i znamenitosti grada Sinja¹¹

Na ovom mjestu ćemo ukratko navesti i predstaviti najznačajnije turističke spomenike i znamenitosti grada Sinja:

- *Stari Grad*

Ostatci stare tvrđave, među Sinjanima poznate jednostavno kao Grad, i danas nakon stoljeća vjerno bdiju nad sinjskom varoši. Bila je utočište puku i vojnicima kod turskih najezdi, čuvala i štitila nejake, opirala se osvajačima. U središtu se nalazila crkva sv. Mihovila u koju su, na oltar sv. Barbare, franjevci iz Rame položili dragocjenu i čudotvornu sliku Gospe od Milosti. Zagovorom fra Pavla Vučkovića, u naselju ispod tvrđave 1699. počinje gradnja crkve sv. Marije, koja je dovršena 1712.

Od same tvrđave i nije mnogo ostalo. Nakon potresa 1709., 1768., 1796. i višestrukih barbarskih navala, zidine staroga utvrđenoga Sinja su popustile te je puk počeo naseljavati Podvaroš. Crkvice koja je danas na Gradu sagrađena je 1887., na dvjestotu obljetnicu dolaska cetinskoga puka iz Rame. Simbolizira zavjet, čvrsti savez i odanost koji Cetinjane stoljećima veže uz Majku Božju. U čast svojoj vječnoj nebeskoj zaštitnici, 2008. godine Sinjani na

¹⁰ <http://www.ferata.hr/monika-vrgoc-nasi-aduti>

¹¹ <http://www.visitsinj.com/hr>

Gradu podižu brončani kip Gospe Sinjske, djelo akademskoga kipara Josipa Marinovića. Putem koji vodi od podnožja do crkve na tvrđavi smješteno je 14 postaja Križnoga puta. Svaka postaja rad je nekog od najpoznatijih hrvatskih umjetnika. Tvrđava Stari grad i groblje su pod zaštitom Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

- *Kamičak*

Jedan od najslikovitijih i najupečatljivijih simbola Sinja, smješten u samoj gradskoj jezgri, nasuprot crkvi Čudotvorne Gospe Sinjske. Kamičak je utvrda zvjezdolika tlocrta, sagrađena 1712. godine na istoimenom brežuljku. U izgradnji su sudjelovali domaći majstori graditelji Ignacije Macanović i Jakov Cincidela. Povezana je s pripadajućim kvartirom (vojarnom za konjicu) na jugozapadnoj strani. Današnji izgled Kamičak je dobio 1890. godine kada je obzidan i pošumljen borovima. Na utvrdi se nalazi kula koja je služila kao promatračnica, a na njoj sat koji zvoniti tri minute prije punoga sata i na puni sat otkucava točno vrijeme. Na vrhu kule je brončano zvono izliveno u poznatoj talijanskoj ljevaonici obitelji Colbachini. Ljevaonica je osnovana 1745., a 1898. papa Leon XIII. dodjeljuje joj pravo upotrebe papinskoga grba na svojim proizvodima. Do danas je jedina ljevaonica u svijetu s tom iznimnom čašću. Zvono je ukrašeno bogatim cvjetnim ornamentima, a ističu se i četiri reljefa u krugu – *Gospa Karmelska s Djetetom u naručju, Sveti Kristofor, Raspelo i Sveti Juraj ubija zmaja*. Upisana je i godina MDCCCXXVIII (1828.) i autor *Opera di Giovanni Colbachini Trieste*. Na vrhu zvona je natpis *A fulgore et tempestate libera nos Domine (Od groma i zla vremena oslobodi nas Gospodine)*. Potječe vjerojatno od staroga narodnog vjerovanja da zvonjava zvona ili pucanje mužara rastjeruju oblake i tuču. Kamičak je zaštićeno kulturno dobro Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

Gaj Laberije

Nadgrobni spomenik sedmogodišnjeg rimskoga dječaka Gaja Laberija koji u ruci drži kuglu ukrašenu mrežasto povezanim šesterokutima, simbol prave kožnate lopte, smatra se čvrstim dokazom da se prvi nogomet u Europi igrao baš u Cetinskoj krajini. Pronađen je na nalazištu Tilurium, na lokalitetu Gardun, a datira iz 2. stoljeća. Danas se nalazi uzidan u pročelje kamene kuće u sinjskoj Vrličkoj ulici. Izrađen je od vapnenca.

- *Na izvoru*

Lik djevojke koja pije vodu na izvoru prva je javno postavljena skulptura Stipe Sikirice (1957.). Među Sinjanima je poznata kao *Luca*. Nalazi se u zelenoj oazi u centru grada, odmah do crkve Čudotvorne Gospe Sinjske.

- *Spomenik alkaru*

Jedan od prepoznatljivih simbola Sinja, živopisna skulptura alkara kopljanika na konju, također je rad akademskog kipara Stipe Sikirice. Postavljena je 1965. na samu početak Alkarskoga trkališta - Biljeg, mjesto s kojega alkari na konjima kreću u galop.

- *Petrovac*

Fontanu Petrovac, ispred zgrade Suda, dao je sagraditi načelnik Petar Tripalo 1878. godine te po njemu nosi i ime. Napajana je vodom s izvora Miletin koji se nalazi na jugozapadnoj strani stare sinjske tvrđave.

- *Fra Pavao Vučković*

Spomenik poznatom franjevcu rad je akademskoga kipara Kuzme Kovačića. Podignut je na istočnom ulazu u grad. Povijest ga pamti kao predvoditelja ramskog puka i franjevac, koji su 1687. godine, bježeći pred Turcima, praćeni zagovorom slike Gospe od Milosti, novi dom našli u Sinju i Cetinskoj krajini. Utemeljitelj je samostana i svetišta Čudotvorne Gospe Sinjske.

- *Fontana na Pijaci*

Fontanu na Pijaci (u narodu nazivana *funtana*) podigao je načelnik Antonio Buglian 1852. godine. Godinu kasnije Pijaca je popločana, a postavljeni su i ferali, željezni rasvjetni stupovi.

- *Alkarski dvori-Kvartiri*

Naziv Kvartira ukazuje na njihovu izvornu namjenu – vojarnu u kojoj je smještena hrvatska konjica (*Cavalleria croata, Croati a cavallo*). Sagrađeni su 1760. godine kao utvrda u obliku četverokuta s dva sklopa zgrada s po dvije četverokutne kule te dva unutrašnja dvorišta odijeljena štalama. U kompleks su se mogle smjestiti četiri satnije konjanika s konjima. Kroz povijest su ih koristile sve vojske koje su boravile na području Sinja, osobito francuska, početkom 19. stoljeća, te austrijska, kada su Kvartiri nadograđeni dvokatnom vojarnom za domobranstvo. Kvartiri su zaštićeno kulturno dobro Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

- *Alkarski most*

Veliki most preko Gorućice, pritoka Cetine, sagradio je sinjski providur Paolo Emilio Canalis 1784. godine. S nizvodne strane mosta, nad lukom koje je obrađen *bugnato* klesancima ugrađena je ploča s godinom gradnje i natpisom "Na ukras Sinju, udobnost putnika i korist

trgovine". Nalazi se u neposrednoj blizini Biljega, mjesta s kojeg alkari kreću u galop. Most je zaštićeno kulturno dobro Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

- ***Tri generacije***

Monumentalna skulptura s vodoskokom, autora Sinjanina Ive Filipovića Grčića, smještena je u središte Gradskoga parka. Naglašene simbolike, predstavlja trojicu Sinjana koji na podignutim rukama drže alku. Obučeni su u mušku sinjsku narodnu nošnju.

- ***Franjevačka klasična gimnazija u Sinju s pravom javnosti***

Kao najstarija srednjoškolska ustanova u zagorskom dijelu Dalmacije, djeluje od šk. god. 1838./1839. objedinjenjem malih samostanskih škola u tri samostana Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja. To je prva gimnazija u južnoj Hrvatskoj s hrvatskim nastavnim jezikom.

- ***Vila Danek***

Kuću neostilskog oblikovanja sagradio je u središtu grada poljski doseljenik Adolf Danek. Istočno pročelje dvokatnice ukrašeno je dijagonalno postavljenim kamenim klesancima i terasom sa klasicističkom ogradom, a otvori su ukrašeni željeznim obrubom. Jednokatno sjeverno krilo ukrašeno je profiliranim vijencem, a dvokrilni otvor s kovanom ogradom ojačan je monumentalnim skulpturama karijatide i atlanta. Zapadno od kuće bio je vrt. Vila je pod zaštitom Ministarstva kulture Republike Hrvatske kao nepokretno kulturno.

- ***Palača Tripalo***

Izgrađena u 19. stoljeću, u samom središtu Sinja, kraj crkve Čudotvorne Gospe Sinjske. Pripada poznatoj sinjskoj obitelji Tripalo. Sjeverno pročelje je bogato dekorirano klesarskim ukrasima - kamenim vijencima, neostilskim balkonom te bogato profiliranim završnim vijencem i atikom ukrašenom heraldičkim poljima. Danas je zbog svoje vrijednosti zaštićeni spomenik kulture.

- ***Bista Dinka Šimunovića***

Izradio ju je Ivan Meštrović 1932. godine u čast tiskanja posebnoga izdanja Šimunovićeve *Alkara*. Šimunović je u to vrijeme bio teško bolestan i bez novca, a skupina istaknutih umjetnika pokrenula je ponovno izdavanje *Alkara*.

- ***Postaje križnog puta na gradu***

Od podnožja do zavjetne crkvice na Gradu uređen je Križni put. Svaka postaja rad je nekog od najistaknutijih hrvatskih kipara.

- *Izgrada bivše željezničke postaje*

Željeznička pruga, poznata i kao *Rera i Ferata*, povezivala je Sinj s Klisom i Splitom od 1903. do 1962. godine. Bila je od velikog značaja za kulturni i gospodarski razvoj Sinja.

- *Vila Tripalo*

Sagrađena je u južnom dijelu Sinja 1920. godine sa stilskim odlikama secesije. Iako sagrađena u gradu, kuća ima ladanjski karakter i posve je iznimna u Sinju i šire. Pod zaštitom je Ministarstva kulture Republike Hrvatske kao nepokretno kulturno dobro.

4.3. Gastronomska ponuda grada Sinja

Sinj i Cetinska krajina su pravi raj za gurmane, poznati po vrlo ukusnim i jedinstvenim jelima. Osim sinjskih arambaša, uvijek gostoljubljivi Sinjani rado će ponuditi i razne delicije poput žaba, riječnih rakova, cetinske pastrve, sinjskih rafiola te mnoge specijalitete karakteristične za dalmatinsku Zagoru. Bogata povijest je u Sinju uspjela sjediniti duh Mediterana, Orijenta i kontinentalne kuhinje u jednu doista posebnu i cijenjenu gastronomsku sredinu.

4.4. Projekt „Sinj u sridu“

Grad Sinj je potpisnik ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava za projekt „Sinj u sridu“ čijom će se provedbom revitalizirati kulturna baština Grada Sinja. Vrijednost projekta iznosi 71,6 milijuna kuna, a bespovratnim sredstvima EU fonda financirat će se nešto više od 56,8 milijuna. Ovim projektom Sinj će postati turistički dragulj i nezaobilazno mjesto koje će posjećivati veliki broj ljudi, a osim obnove objekata kulturne baštine, projekt će doprinijeti jačanju gospodarstva u ovoj regiji¹².

Projekt „Sinj u sridu“ obuhvaća obnovu, rekonstrukciju i revitalizaciju Tvrđave Grad, Tvrđave Kamičak i kule sa satom, Muzeja Cetinske krajine te obnovu ulica povijesne cjeline Sinja. Ova revitalizacija bit će osnova za razvoj niza tematski povezanih kulturnih i turističkih sadržaja poput festivala, predstava, prezentacija tradicijskih zanata i proizvoda i sl., koji će se održavati tijekom cijele godine.

¹² <https://www.radiodalmacija.hr/uz-eu-sredstva-sinj-postaje-nezaobilazna-turisticka-destinacija/>

Također, u okviru projekta „Sinj u sridu“ planirana je izgradnja Interpretacijsko-edukacijskog centara na hipodromu površine cca. 2500 m². To će biti prostor u kojem će posjetitelji uživo moći osjetiti sve draži i bliskosti sa stvarnim konjima, te opipati odore alkarske, te proći alkarsku školu jahanja i postati tradicijska priča.

Projekt će biti popraćen i intenzivnim marketinškim i promotivnim aktivnostima čime će Sinj i Cetinska krajina postati prepoznatljivi na turističkom tržištu i moći će konkurirati popularnim priobalnim destinacijama.

4.5. Trendovi sinjskog turizma i prioriteta

Turizam je rastuća gospodarska grana, a prema svim dosadašnjim statističkim pokazateljima grad Sinj ima najbolju turističku godinu od osamostaljenja Hrvatske.

Tomu svakako pridonosi Turistička Zajednica grada Sinja (TZGS-a) kroz svoj rad pronalazi i ostvaruje projekte kojima će omogućiti što veći broj dolazaka turista koji će naš grad prepoznati kao svoju primarnu destinaciju. Cilj i svrha TZGS-a je što bolje se predstaviti domaćim i stranim turistima. Glavna zadaća je upoznavanje potencijalnih turista s onim što im može pružiti grad Sinj i njegova okolica. Navedeni statistički podaci ukazuju na potrebnu „istezanja“ turističke ponude proširenjem turističke sezone te povećanje broja ležaja. To se ponajprije odnosi na raspoloživost hotelskog smještaja visoke kategorizacije i kvalitetu izvanpansionske ponude, s naglaskom na period izvan glavne sezone te balansirano razvijanje spektra različitih selektivnih oblika turizma. Upravo zbog toga TZGS-a provodi niz aktivnosti i ciljane edukacije kojima se želi motivirati građane, privatne iznajmljivače i ostale privatne subjekte na uređenje svojih 66 gospodarstava, posjeda i nekretnina radi povećanja unajmljivačkih kapaciteta. Također, TZGS-a prepoznala je da postoji snažna potreba za dodatnim razvijanjem svijest različitih dionika unutar sinjskog turizma o potrebi zajedničkog upravljanja destinacijom kako bi se dobila sveobuhvatnija i snažnija pojavnost prema većim turističkim agencijama, ali i da bi prema pojedinačnim turistima mogli predstaviti sveukupnu ponudu grada Sinja na jednom preglednom mjestu.

Zanimljivo je razmotriti i strukturu nacionalnosti stranih gostiju (dio 6.) tijekom posljednje dvije godine. Takva struktura gostiju ukazuje da dolazak stranih gostiju uvelike ovisi o pojedinačnim turističkim operaterima koji, čini se, značajno mogu promijeniti sliku turizma u Sinju što predstavlja visok rizik za ovaj sektor. Zapravo, ovi brojevi ukazuju da sinjski turizam nije bio adekvatno zastupljen i predstavljen na stranim tržištima (bilo pojedinačno ili

u kontekstu hrvatske turističke ponude) te se do sada turizmu u Sinju nije pristupalo planski odnosno strateški. To potvrđuje podatak koja pokazuje da je udjel broja domaćih turista Sinju u usporedbi s istim u Splitsko-dalmatinskoj županiji puno viši od udjela stranih turista – tijekom svih promatranih godina. Podaci potvrđuje tezu da strani turisti koji posjećuju Hrvatsku vjerojatno nisu upoznati sa sadržajima koji se nude u turističkoj ponudi Grada.

Stoga je naglašena potreba Sinja da se snažnije „otvori“ prema tržištima koja su tradicionalno prisutna na hrvatskom turističkom tržištu kako bi priljev turista bio stabilan i kontinuiran te manje ovisan o pojedinim agencijama. Bilo bi oportuno povezati se sa većim gradovima srednje Dalmacije (prije svega Splitom, pa onda i Šibenikom i Zadrom) te npr. Međugorjem radi sinergijskog nastupa na vanjskim tržištima (zajednička turistička ponuda). Također, navedene veće gradove treba ciljati kao marketinšku platformu za komunikaciju prema turistima koji te gradove posjećuju a koje se može privući kao dnevne posjetitelje Sinju.

Što se tiče same turističke ponude grada Sinja u odnosu na potražnju, evaluacija se može napraviti na temelju tri osnovne dimenzije: atraktivne, komunikativne i receptivne.

- *Atraktivna dimenzija*, kao što sam naziv govori, odnosi se na atrakcije dostupne u nekoj destinaciji. Ona uključuje kako povijesno-kulturnu materijalnu i nematerijalnu baštinu tako i prirodne značajke mjesta poput klime, reljefa, biljnog i životinjskog svijeta. U oba slučaja može se zaključiti da Sinj obiluje navedenim atrakcijama što potvrđuje turistički potencijal grada.
- *Komunikativna dimenzija* turističke ponude odnosi se na prometnu infrastrukturu kojom se dolazi do lokacije iz udaljenih područja. Ranije je istaknuto da grad Sinj ima elemente prometne izoliranosti s obzirom da brza cesta prema Splitu nije dovršena, željeznički promet (Sinjskom „feratom“ odnosno „rerom“) ukinut je još 1962. godine, a slično tako su 1966. ugašene i komercijalne operacije zračne luke Split u Sinju koja sada služi samo kao sportski aerodrom. Međutim prometni potencijal Sinja postoji jer se grad nalazi u relativnoj blizini glavne državne autoceste, kao i splitske zračne i brodske luke s kojima ga se tek treba bolje prometno povezati.
- *Receptivna dimenzija* odnosi se na smještajne i ugostiteljske kapacitete za koje proizlazi zaključak da u Sinju postoji nedostatak svih oblika smještaja: hotela, apartmana, soba, kampova i slično, kao i ponuda restorana i drugih ugostiteljskih usluga. Posljednje dvije dimenzije ukazuju na potrebu za infrastrukturnim investicijama – komunikativna na državna/županijska ulaganja u prometnu infrastrukturu, a receptivna na privatna ulaganja u ugostiteljske objekte.

5. STATISTIČKA ANALIZA

Pri objavljivanju informacija, pri kritičkim analizama, pri testiranju znanstvenih pretpostavki kao i pri utemeljenom donošenju sudova u svim suvremenim znanstvenim disciplinama, nemoguće je zaobići brojčane pokazatelje.

5.1. Pojam i podjela statistike

Uvažavajući mnogobrojne i različite definicije statistike, definiramo je na sljedeći način: **Statistika je znanstvena disciplina koja specifičnim metodama i tehnikama istražuje masovne pojave analizom njihovih brojčanih pokazatelja.**¹³

S obzirom na obuhvat jedinica statističkog skupa statistika se dijeli uglavnom na dvije vrste:

- **Deskriptivna ili opisna statistika** se bavi prikupljanjem, uređivanjem (grupiranjem), tabeliranjem, grafičkim prikazivanjem i analizom podataka vezanih uz osnovni statistički skup ili populaciju koja se istražuje.
- **Inferencijalna ili induktivna statistika** - podrazumijeva primjenu statističkih metoda i tehnika na samo dio jedinica statističkog skupa (koji se zove uzorak) s ciljem poopćavanja zaključaka o karakteristikama uzorka na čitavi osnovni skup.

Cilj i svrha proučavanja **statistike** je u pravilu analiza brojčanih pokazatelja odnosno donošenje zaključaka o značajkama osnovnog statističkog skupa koji je ekonomske prirode. Takav statistički skup može biti konačan ili beskonačan s obzirom na broj jedinica od kojih se sastoji. Predmet statističkog istraživanja su statistička obilježja jedinica statističkog skupa.

5.2. Statističko obilježje i statistički skup

Statističko obilježje je značajka, svojstvo prema kojem se jedinice statističkog skupa međusobno razlikuju ili međusobno nalikuju jedna na drugu.

Statistička obilježja dijelimo na:

¹³ Jurun, E., Ratković, N.. (2017). Poslovna statistika s primjerima u Microsoft Excelu. I izdanje. Split. Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet u Splitu str. 1.

Kvalitativna ili opisna obilježja - obilježja koja označuju svojstvo, značajku jedinice statističkog skupa koja se izražava riječima, opisno. Ova vrsta obilježja obuhvaća:

a) **nominalno ili atributivno obilježje**;

Nominalno obilježje koje ima samo dva pojavna oblika ili modaliteta naziva se **alternativno obilježja**; **zemljopisno obilježje**, koje se svrstava i kao podvrsta nominalnog obilježja **i redosljedno ili obilježje ranga** (npr. stručna sprema ili ocjena na ispitu).

Kvantitativna ili numerička obilježja - obilježja jedinice statističkog skupa koja se izražavaju brojem. U ovu vrstu obilježja spadaju:

a) **diskontinuirano ili prekidno obilježje** koje može poprimiti konačno ili prebrojivo mnogo vrijednosti numeričkog obilježja,

- **kontinuirano ili neprekidno obilježje** koje može poprimiti neprebrojivo (beskonačno) mnogo vrijednosti numeričkog obilježja,

- **Vremenska obilježja** označavaju vrijeme po kojem se jedinice statističkog skupa razlikuju ili nalikuju jedne drugima. Dije se na:

a) **intervalno vremensko obilježje**-kada neku pojavu promatramo u vremenskom razdoblju i

b) **trenutačno vremensko obilježje** -kada neku pojavu promatramo na točno određen dan,

Statistički skup je skup jedinica čija statistička obilježja promatramo i istražujemo oblike ili modalitete tih obilježja koje ima pojedina jedinica statističkog skupa. Svako statističko istraživanje počinje preciznim definiranjem statističkog skupa. Statistički skup je neophodno potrebno definirati pojmovno, prostorno i vremenski¹⁴.

Pojmovno definirati statistički skup znači odrediti obilježja, svojstva, značajke koje mora imati svaka statistička jedinica da bi bila uključena u određeni statistički skup.

¹⁴Jurun, E., Ratković, N.. (2017). Poslovna statistika s primjerima u Microsoft Excelu. I izdanje. Split. Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet u Splitu str.1.

Prostorno definirati statistički skup znači precizno naznačiti prostor kojem pripadaju ili na kojega se odnose sve jedinice statističkog skupa.

Vremenski definirati statistički skup znači jasno odrediti trenutak vremena ili vremensko razdoblje kojim će se obuhvatiti sve jedinice statističkog skupa.

5.3. Faze statističkog istraživanja

Faze statističkog istraživanja su: određivanje cilja i predmeta proučavanja, prikupljanje statističkih podataka, uređivanje podataka prema potrebama istraživanja, tabelarno i grafičko prikazivanje statističkih podataka, primjena odabrane statističke metodologije i interpretacija dobivenih rezultata statističkog istraživanja.

5.3.1. Određivanje cilja i predmeta istraživanja

Cilj i svrha određenog statističkog istraživanja značajno opredjeljuju izbor statističkih skupova za koje će se računati i interpretirati statistički pokazatelji, način prikupljanja, uređivanja i tabeliranja statističkih podataka i interpretaciju konačnih rezultata statističkog istraživanja. To se posebno odnosi na onaj dio rezultata istraživanja za koje su se procjenjivali i interpretirali brojevi pokazatelji.

5.3.2. Prikupljanje statističkih podataka

Svako statističko istraživanje započinje proučavanjem ekonomske i drugih teorija o istraživanom fenomenu, kao i rezultata istraživanja svih raspoloživih radova ostalih autora. Na temelju toga istraživač odlučuje koji su mu podaci kao temelj budućeg istraživanja neophodni. Pri formiranju baze podataka koriste se razni postupci i razni izvori.

S obzirom na **izvor podataka** metode prikupljanja se mogu podijeliti u dvije velike skupine:

- ✓ **primarne metode** prikupljanja statističkih podataka pomoću kojih istraživači samostalno prikupljaju podatke. Prikupljanje podataka primarnim metodama može biti jednostavno, ali i vrlo složeno ovisno o postupcima prikupljanja.
- ✓ **sekundarne metode** prikupljanja statističkih podataka su sve one pomoću kojih statističari preuzimaju statističke podatke objavljene od strane ovlaštenih privatnih agencija odnosno češće od strane službenih državnih ili društvenih institucija u zemlji i inozemstvu, te ih bez dodatnog provjeravanja uvažavaju kao baze podataka za svoja statistička istraživanja.

5.4. Uređivanje i grupiranje statističkih podataka

Uređivanje i grupiranje statističkih podataka se vrši u svjetlu cilja i svrhe statističkog istraživanja. Uređivanje podataka, ako ih je malen broj, provodi se njihovim nizanjem po nekom pravilu npr. po abecedi, po rastućoj ili padajućoj vrijednosti i slično.

Grupiranjem se N podataka razvrstava u statističke grupe. Ako je broj oblika diskontinuirane numeričke varijable malen, ili se grupiraju podaci po nominalnom ili redosljednom obilježju, navode se svi pojedini oblici obilježja te im se pridružuje broj jedinica skupa s navedenim oblicima.

Broj jedinica statističkog skupa u jednoj grupi zove se **apsolutna frekvencija** ($f_i, i = 1, 2, \dots, k$) te grupe. Apsolutna frekvencija je, drugim riječima, broj jedinica statističkog skupa koje imaju određenu vrijednost modaliteta promatranog obilježja.

Statistički niz je skup uređenih parova modaliteta obilježja i pripadajuće apsolutne (ili neke druge vrste) frekvencije.

Par modaliteta obilježja i pripadajuće apsolutne (ili neke druge vrste) frekvencije naziva se **statistička grupa**. Grupiranje jedinica statističkog skupa treba biti iscrpno i isključivo.

Iscrpno grupiranje podrazumijeva da svaka jedinica statističkog skupa mora biti razvrstana u jednu od predviđenih grupa, a **isključivo grupiranje** postavlja zahtjev da određena jedinica statističkog skupa može pripadati samo jednoj grupi.

Ukupan broj jedinica koje pripadaju promatranom statističkom skupu tvori **opseg statističkog skupa** (N).

Ako se grupiraju podaci prema modalitetima diskontinuirane numeričke varijable kojih ima mnogo ili se radi o kontinuiranoj numeričkoj varijabli obilježje se daje u **razredima** jednakih ili nejednakih veličina.

Formiranjem razreda se dobiva veća **preglednost**, ali se gubi na **informiranosti** podataka. Ova dva temeljna načela grupiranja statističkih podataka predstavljaju vječni izazov traženja kompromisa pri grupiranju i tabeliranju statističkih podataka. Svaka apsolutna frekvencija ($f_i, i = 1, 2, 3, \dots, k$) pokazuje koliko jedinica statističkog skupa ima određeni oblik obilježja (x_i). Opisanim načinom grupiranja prema oblicima numeričkog obilježja formira se tzv. distribucija frekvencija ili **numerički niz**.

Distribucija frekvencija je niz uređenih parova $\{x_i, f_i\}$, $i = 1, 2, 3, \dots, k$.

Zbroj svih apsolutnih frekvencija jednak je opsegu statističkog skupa:

$$f_1 + f_2 + f_3 + \dots + f_N = \sum_{i=1}^N f_i \quad (1)$$

Ako niz grupiramo prema oblicima nominalnog odnosno redosljednog obilježja tada kažemo da se radi o nominalnom odnosno redosljednom statističkom nizu. Osim apsolutnih frekvencija, izračunavaju se i relativne frekvencije (f_r).

Relativne frekvencije predstavljaju omjer apsolutne frekvencije i opsega statističkog skupa (pomnožen sa 100):

$$f_r = \frac{f_i}{\sum_{i=1}^k f_i} \cdot 100 \quad (2)$$

Relativne frekvencije su, dakle, omjer dijela statističkog skupa i njegove cjeline. Obično se razlikuju proporcije i postoci kao relativne frekvencije.

Proporcija (P_i) je omjer apsolutne frekvencije i opsega statističkog skupa. Ako se taj omjer pomnoži sa 100, relativna frekvencija je izražena kao **postotak (p_i)**.

Korigirane frekvencije su omjer apsolutne frekvencije i pripadajuće veličine razreda. Korigirane frekvencije se računaju u svrhu grafičkog prikazivanja, međusobnog uspoređivanja statističkih nizova, kao i pri računanju nekih pokazatelja npr. moda.

Veličina razreda (i) se računa kao razlika između gornje granice promatranog razreda i gornje granice prethodnog razreda ili kao razlika donje granice narednog razreda i donje granice promatranog razreda. Veličinu razreda treba razlikovati od razredne sredine.

Razredna sredina (x_i) je reprezentant svakog statističkog razreda, a računa se kao poluzbroj donje i gornje granice razreda. Pri tome se koriste prave (uređene) granice razreda.

Prave granice razreda se nazivaju i **precizne granice razreda**, a mogu se formirati u pravilu na dva načina :_tako da se gornja granica prethodnog razreda poveća za polovinu jedinice mjere, a donja granica promatranog razreda smanji za polovicu mjerne jedinice i tako da se gornja granica prethodnog razreda izjednači s donjom granicom promatranog razreda, odnosno da se gornja granica promatranog razreda izjednači s donjom granicom narednog razreda.

Ovaj drugi način formiranja pravih ili preciznih granica razreda je zastupljeniji u poslovnoj statistici.

Važna karakteristika distribucije frekvencija, posebno grupiranog statističkog niza, je izračun kumulativnog niza „manje od“ i kumulativnog niza „više od“.

Kumulativni nizovi „manje od“ i „više od“ se mogu formirati i postupnim zbrajanjem relativnih frekvencija.

5.5. Tabelarno i grafičko prikazivanje

Statističkim tablicama i grafikonima se na jednostavan i pregledan način, često uz pomoć različitih geometrijskih likova, prezentiraju statistički nizovi. Statistička tablica i grafikon, kao najčešći načini grafičkog prikazivanja, trebaju imati: naslov, naziv i jedinice mjere promatranog statističkog obilježja, nazive modaliteta promatranog obilježja, izvor podataka i, ako je potrebno, kazalo ili tumač korištenih oznaka.

Sve grafičke prikaze možemo podijeliti u četiri skupine:

- a) površinski grafikoni,
- b) linijski grafikoni,
- c) slikovni dijagrami i
- d) kartogrami.

Površinskim grafikonima se frekvencije statističkog niza prikazuju površinama geometrijskih likova, najčešće pravokutnicima u pravokutnom koordinatnom sustavu. Iz velikog broja raznovrsnih površinskih grafikona svojom čestom primjenom se izdvajaju :

jednostavni stupci - položeni vodoravno ili okomito, razdijeljeni stupci, strukturni stupci i dvostruki ili višestruki stupci.

Linijski grafikoni se često spominju pod nazivom **poligon frekvencija**, posebno ako se radi o prikazu distribucije frekvencija statističkih nizova.

Slikovni dijagrami frekvencije statističkog niza prikazuju površinama npr. stošca, strukturnog kruga, proporcionalnog polukruga ili kružnim isječkom, kružnim vijencem i sl.

Kartogrami se koriste za prikazivanje statističkih nizova koji su nastali grupiranjem jedinica prema modalitetima zemljopisnog obilježja. Pri tome se po tehnici prikaza razlikuju: dijagramske karte, statističke karte i piktogrami.

5.5.1. Statističke tablice

Statistička tablica se sastoji od: zaglavlja, predstupca, tijela tablice u koje upisujemo frekvencije, od zbirnog retka i zbirnog stupca. Svaka statistička tablica, kao i grafikon, ima svoj naslov i izvor. U naslovu je sadržana pojmovna, prostorna i vremenska definicija promatranog statističkog skupa, a u izvoru je potrebno navesti na koji način su prikupljeni podaci. Kod sekundarnih izvora podataka navodi se institucija, publikacija i stranica s koje su uzeti podaci. Ako su podaci preuzeti s internetskih stranica, navodi se i datum pristupanja stranicama.

Najjednostavnija podjela statističkih tablica razlikuje:

- **Jednostavne statističke tablice** – u kojima je jedan statistički niz nastao grupiranjem prema modalitetima jednog statističkog obilježja,
- **Skupne statističke tablice** – u njima je više statističkih nizova nastalo grupiranjem prema modalitetima istog statističkog obilježja, te
- **Kombinirane tablice** – u kojima je više statističkih nizova grupirano prema modalitetima dvaju ili više statističkih obilježja, pa takve tablice mogu biti dvodimenzionalne ili višedimenzionalne.

Pri tome je opseg statističkog skupa N :

$$N = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n x_{ij} = \sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^m x_{ij} \quad (3)$$

5.6. Primjena odabrane statističke metodologije i interpretacija rezultata

U ovoj iznimno važnoj fazi statističkog istraživanja se odabiru, prema njegovom cilju i svrsi, odgovarajuće statističke metode i tehnike. Zatim se korištenjem odabrane metodologije dolazi do brojčanih pokazatelja o istraživanim pojavama i procesima. Interpretacija je konačna i najznačajnija faza statističkog istraživanja. U ekonomiji se rezultati statističkih istraživanja u pravilu interpretiraju s ciljem njihovog korištenja pri donošenju sudova i odluka kako na makroekonomskoj, tako i na poslovnoj razini odlučivanja.

5.7. Statistička analiza

5.7.1. Vremenski nizovi i njihovo grafičko uspoređivanje

Nakon što grafička analiza vremenskog niza uputi na temeljne zaključke o obilježjima kretanja promatrane pojave u vremenu, brojčanom analizom se nastavlja njihova preciznija kvantitativna analiza putem brojčanih pokazatelja. Među osnovne brojčane pokazatelje se ubrajaju pojedinačne apsolutne promjene i razne vrste indeksa vremenskih nizova¹⁵.

Pojedinačna apsolutna promjena je razlika frekvencija vremenskog niza y_t . Pri tome se razlikuju dvije vrste pojedinačnih apsolutnih promjena:

a) **Pojedinačna apsolutna promjena od razdoblja do razdoblja:**

$$\Delta y_t = y_t - y_{t-1}, \quad t = 2, 3, \dots, N \quad (4)$$

koja pokazuje za koliko se apsolutno promijenila razina pojave u vremenu t u odnosu na prethodno razdoblje $t-1$.

b) **Pojedinačna apsolutna promjena u tekućem razdoblju u odnosu prema nekom baznom razdoblju:**

(5)

¹⁵ Jurun, E., Ratković, N.. (2017). Poslovna statistika s primjerima u Microsoft Excelu. I izdanje. Split. Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet u Splitu str.185.

$$\Delta^* y_t = y_t - y_b, \quad t = 2, 3, \dots, N$$

koja pokazuje za koliko se apsolutno promijenila razina pojave u vremenu t u odnosu na neko razdoblje b . Pojedinačne apsolutne promjene se računaju **oduzimanjem** vrijednosti pojave u jednom vremenskom razdoblju od vrijednosti iste pojave u drugom razdoblju i izražavaju se **originalnim** jedinicama mjere.

5.7.2. Indeksi vremenskih nizova

Indeksi su relativni brojevi koji pokazuju odnos stanja jedne pojave ili homogene skupine pojava u različitim trenucima ili intervalima vremena. Indeksi mjere dinamiku (tempo) promjene neke pojave u relativnom izrazu. Dvije su glavne skupine indeksa:

- a) individualni i
- b) skupni indeksi.

Individualni indeksi mjere dinamiku promjene samo jedne pojave, a **skupni indeksi** više pojava koje imaju određene sličnosti i međusobno su povezane na način da tvore homogenu skupinu pojava.

5.7.2.1. Individualni indeksi vremenskih nizova

Individualni indeksi su relativni pokazatelji dinamike kretanja vrijednosti pojave. Njima se uspoređuje stanje jedne pojave u različitim vremenskim intervalima ili momentima.

Individualni indeksi vremenskog niza se dijele na: verižne indekse i bazne indekse.

Verižni indeksi pokazuju relativne promjene pojave u tekućem razdoblju u odnosu na prethodno razdoblje, odnosno pokazuju za koliko se postotnih jedinica vrijednost pojave u jednom razdoblju promijenila u odnosu na prethodno razdoblje. Računaju se po formuli:

$$V_t = \frac{y_t}{y_{t-1}} \cdot 100, \quad t = 2, 3, \dots, N \quad (6)$$

Verižni indeksi se još nazivaju i **lančani indeksi**, jer pokazuju promjene pojave u uzastopnim vremenskim razdobljima i nadovezuju se jedan na drugi poput karika lanca.

Promjena koju mjere verižni indeksi računa se putem **individualne stope promjene**, tako da se od vrijednosti verižnog indeksa oduzme 100.

$$S_t = V_t - 100 \quad (7)$$

Vrijednosti verižnog indeksa **iznad 100** pokazuje **porast** vrijednosti pojave u odnosu na prethodno razdoblje za iznos postotnih jedinica koji je jednak stopi promjene. Vrijednost verižnog indeksa **manja od 100** pokazuje **smanjenje** vrijednosti pojave u postotnim jedinicama u odnosu na prethodno razdoblje za iznos pripadajuće stope promjene.

Grafički prikaz verižnih indeksa je specifičan i skup rastućih i padajućih linija s ishodištem na baznoj crti 100 za svako razdoblje, a ne neprekidna crta kojom smo uobičajeno crtali sve ostale linijske grafičke prikaze. Crta se u pravokutnom koordinatnom sustavu u kojemu je na ordinati markantno označena razina 100, kao da je to za grafikon bazna crta.

Bazni indeksi vremenskih nizova ili indeksi na stalnoj bazi pokazuju relativne promjene pojave u tekućem razdoblju u odnosu na neko odabrano bazno razdoblje odnosno na neku odabranu veličinu npr. srednju vrijednost, standardnu vrijednost i slično. Bazni indeksi pokazuju za koliko % se vrijednost pojave u promatranom razdoblju promijenila u odnosu na odabrano bazno razdoblje odnosno odabranu baznu veličinu. Bazni indeksi se računaju po formuli:

$$I_t = \frac{y_t}{y_b} \cdot 100, \quad t = 2, 3, \dots, N \quad (8)$$

Pri tome je y_b vrijednost pojave u nekom izabranom baznom razdoblju. Kod baznih indeksa uobičajen je zapis za bazno razdoblje da je jednako 100 odnosno ($b=100$).

Za interpretaciju baznog indeksa potrebno je izračunati **individualnu stopu promjene** u odnosu na bazno razdoblje kao i kod verižnog indeksa, na način da se od vrijednosti baznog indeksa oduzme 100.

Vrijednosti baznog indeksa mogu biti manje, jednake ili veće od 100. Vrijednost baznog indeksa koja je jednaka 100 pokazuje da nema promjene u dinamici kretanja te pojave u odnosu na odabrano bazno razdoblje odnosno odabranu baznu veličinu.

$$S_t^* = I_t - 100 \quad (9)$$

Vrijednosti baznog indeksa iznad 100 pokazuje porast vrijednosti pojave u odnosu na bazno razdoblje za iznos postotnih jedinica koji je jednak stopi promjene u odnosu na bazno razdoblje (b). Vrijednost baznog indeksa manja od 100 pokazuje smanjenje vrijednosti pojave u postotnim jedinicama u odnosu na izabranu bazu za iznos pripadajuće stope promjene. Bazni indeksi se mogu prikazati: poligonom frekvencija ili površinskim grafikonom. Poligon frekvencija za bazne indekse je jednostavan linijski grafikon koji se od grafičkog prikaza originalnog niza razlikuje po tome što na njemu treba biti naznačeno koja je veličina ili razdoblje uzeto za bazno, uz sve ostale oznake koje statistički grafikon mora imati (naslov, izvor, oznake na ordinati, oznake na apscisi i legendu). Površinski grafikon za bazne indekse se sastoji od jednostavnih stupaca koji imaju iste baze, jer se promjene odnose na istu duljinu vremenskog razdoblja npr. kada se u svim slučajevima radi o godišnjim promjenama.

5.7.2.3. Preračunavanje indeksa vremenskih nizova

Pod pojmom preračunavanje indeksa vremenskog niza podrazumijevamo dobivanje vrijednosti:

- a) baznih indeksa po jednoj bazi pomoću vrijednosti baznih indeksa po drugoj bazi,
- a) verižnih indeksa pomoću baznih indeksa i
- b) baznih indeksa korištenjem verižnih indeksa.

Najjednostavnije je preračunavanje baznih indeksa po jednoj bazi pomoću vrijednosti baznih indeksa po drugoj bazi. Vršiti se na sljedeći način:

$$I_t^* = \frac{I_t}{I_b} \cdot 100 \quad (10)$$

gdje je b oznaka za novo bazno razdoblje za indekse I_b^* .

Za računanje verižnih indeksa preko baznih indeksa koristi se sljedeći postupak.

Budući da je po definiciji verižni indeks:

$$V_t = \frac{y_t}{y_{t-1}} \cdot 100 \quad \text{vrijedi da je:}$$

$$V_t = \frac{I_t}{I_{t-1}} \cdot 100, \quad t = 2, 3, \dots, N \quad (11)$$

gdje su I_{t-1} i I_t bazni indeksi u razdoblju $t-1$ i t .

Preračunavanje verižnih indeksa u bazne indekse po bazi b vrši se u dva koraka. U prvom koraku izračuna se određuje vrijednost baznog indeksa za razdoblje prije baznog ($t < b$). Izračun se vrši najprije za prethodno razdoblje, pa za ono koje njemu prethodi i tako iz razdoblja u razdoblje unatrag. Pri tome se koristi sljedeća formula:

$$I_{t-1} = \frac{I_t}{V_t} \cdot 100 \quad (12)$$

gdje je:

V_t - verižni indeks za razdoblje t za $t < b$

I_t - bazni indeks za razdoblje t za $t < b$

Za razdoblja poslije baznog ($t > b$), u drugom koraku, izračun se vrši od razdoblja do razdoblja unaprijed po sljedećoj formuli:

$$I_t = \frac{V_t \cdot I_{t-1}}{100} \quad (13)$$

Pri tome je:

V_t - verižni indeks za razdoblje t za $t > b$ i I_t - bazni indeks za razdoblje t za $t > b$

Verižni indeksi se, dakle, mogu pretvoriti u indekse na stalnoj bazi, vezanoj za bilo koje razdoblje, primjenom formule:

$$I_t = \begin{cases} 100, t = b \\ \frac{I_{t+1}}{V_{t+1}} \cdot 100, t < b \\ I_{t-1} \cdot \frac{V_t}{100}, t > b \end{cases}$$

(14)

6. STATISTIČKA ANALIZA BROJČANIH POKAZATELJA TURISTIČKE DJELATNOSTI NA PODRUČJU GRADA SINJA OD 2000. DO 2017. GODINE

Prema Zakonu o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma (NN 152/08) turističke zajednice su dužne pratiti turistički promet na svom području. Ova analiza bazirana je iz dva izvora, za turističku zajednicu podaci su iz novog programa eVisitor, a zbirni podaci su uglavnom bazirani na podacima Turističke Zajednice Splitsko-dalmatinske županije i Državnog zavoda za statistiku iz Zagreba.

6.1. Statistička analiza turističkih kretanja u gradu Sinju od 2000. do 2017. godine

Namjera je ovom analizom dati kratki osvrt tj. analizu turističkog prometa u gradu Sinju, prikazati turistički promet, dinamiku turističkog prometa u gradu Sinju po mjesecima, stanje turističkih kapaciteta i promet po pojedinim vrstama smještajnih kapaciteta, i analiza broja turista i noćenja po zemljama iz kojih dolaze, za grad Sinj. Iz navedene tablice 1. mogu se vidjeti dolasci i noćenja turista u gradu Sinju od 2000. do 2017. godine.

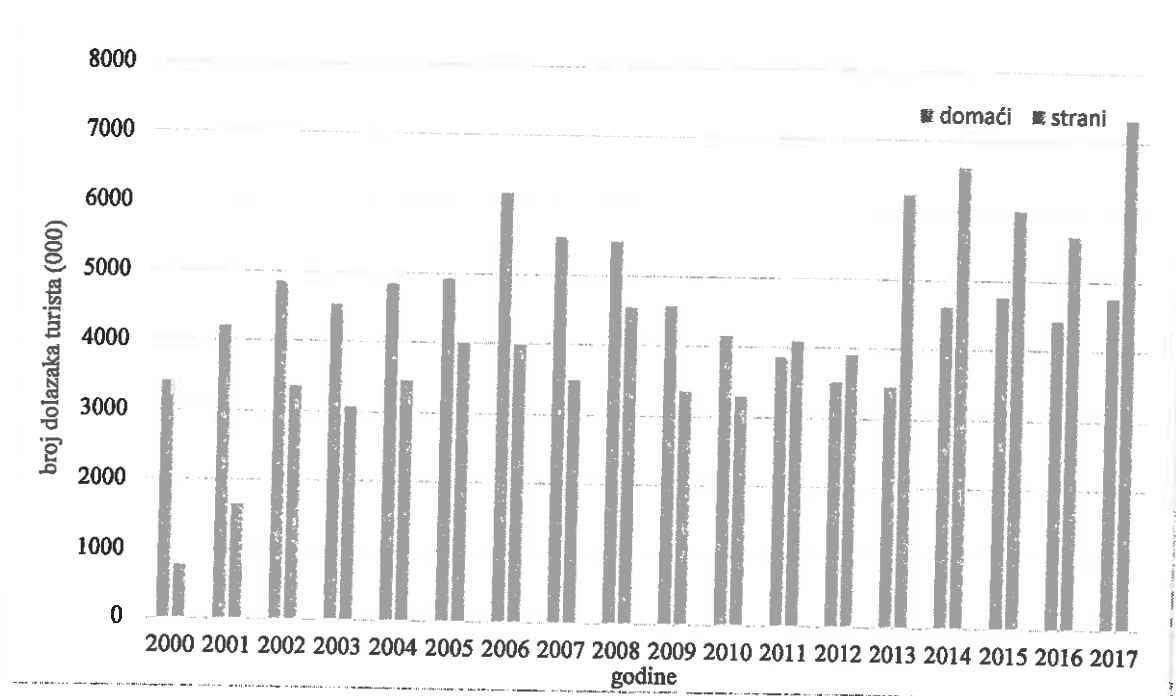
Tablica 1. Dolasci i noćenja domaćih i stranih turista u gradu Sinju u razdoblju od 2000. do 2017. godine (000)

GRAD SINJ	Turisti			Noćenja		
	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno
2000	3413	766	4179	6662	1264	7926
2001	4213	1645	5858	11221	2981	14202
2002	4854	3361	8015	15308	5250	20558
2003	4540	3069	7609	12483	4145	16628
2004	4843	3457	8300	15955	5170	21126
2005	4927	4004	8931	17578	4949	22527
2006	6155	3991	10146	17940	5383	23323
2007	5535	3496	9031	16499	4447	20916
2008	5491	4545	10036	15774	5677	21451
2009	4579	3362	7941	11480	4654	16134
2010	4167	3303	7470	10681	4382	15063
2011	3869	4098	7967	8124	5188	13312
2012	3522	3907	7429	6198	5533	11731
2013	3465	6216	9681	7510	9609	17119
2014	4624	6621	11245	11322	10467	21789
2015	4768	5995	10763	14972	12465	24387
2016	4436	5638	10274	10272	9058	19330
2017	4765	7329	12094	12630	10898	23529

Izvor: Izrada autora prema podacima DZS i <https://www.dalmatia.hr/hr/statistike>

U promatranom razdoblju svake godine sve više se povećava broj dolazaka stranih gostiju. Zamjetan je veliki skok porasta ukupnog broja noćenja na promatranom području u 2013. i 2014. godini od +43% što je efekt pripajanja turističkih rezultata Dicma i Hrvaca.

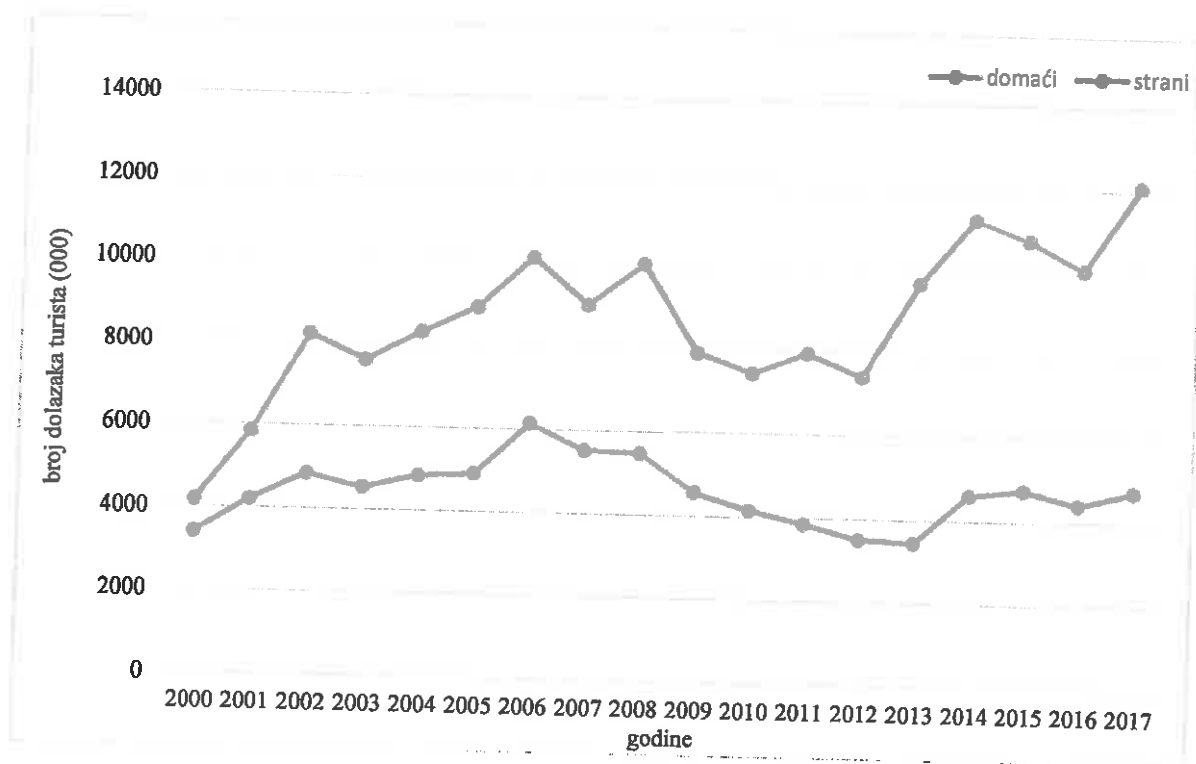
Slika 2. Broj dolazaka domaćih i stranih turista u gradu Sinju u razdoblju od 2000. do 2017. godine (000)



Izvor: Izrada autora prema podacima DZS i <https://www.dalmatia.hr/hr/statistike>

Prema navedenim podacima u 2015. godinu, broj dolazaka se smanjio za 4%, a broj noćenja se povećao za 13% u odnosu na 2014. godinu. Prema navedenim podacima u 2016. g., broj dolazaka se povećao za 3,62%, a broj noćenja se povećao za 7,89% u odnosu na 2015. godinu. Prema navedenim podacima u 2017. godinu, broj dolazaka se povećao za 22,17%, a broj noćenja se povećao za 28,75% u odnosu na 2016. godinu. U 2017. godini broj dolazaka stranih gostiju je 7329 dolazaka. Kada je riječ o hrvatskim gostima, najveći broj hrvatskih gostiju javlja se tijekom 2006. godine. Najmanji broj gostiju zabilježen je tijekom 2000. godine što je zasigurno posljedica krize i recesije koja je zahvatila Republiku Hrvatsku.

Slika 3. Broj dolazaka domaćih i stranih turista u gradu Sinju u razdoblju od 2000. do 2017.godine (000)



Izvor: Izrada autora prema podacima Turističke zajednice Splitsko-Dalmatinske od 2000. do 2017.

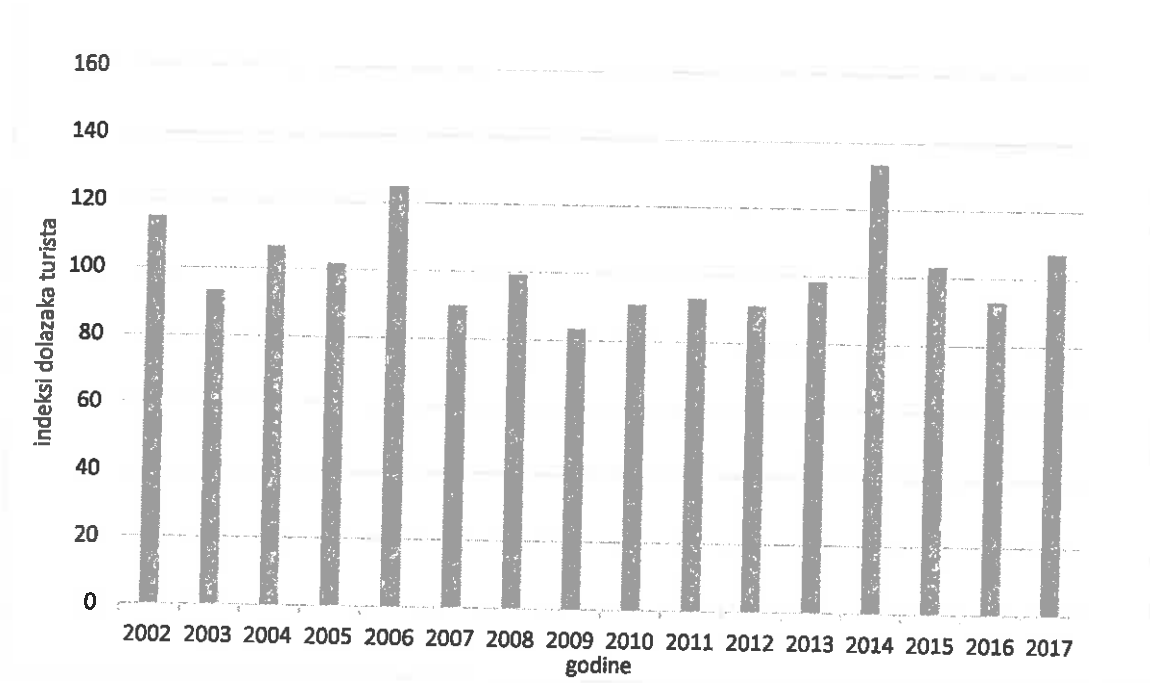
Tablica 2. Broj dolazaka domaćih i stranih turista u gradu Sinju u uk. broju dolazaka (000)

Godina	Domaći	Strani	Ukupno	Indeksi
2000	3413	766	4179	
2001	4213	1645	5858	140,18
2002	4854	3361	8015	136,82
2003	4540	3069	7609	94,93
2004	4843	3457	8300	109,08
2005	4927	4004	8931	107,60
2006	6155	3991	10146	113,60
2007	5535	3496	9031	89,01
2008	5491	4545	10036	111,13
2009	4579	3362	7941	79,13
2010	4167	3303	7470	94,07
2011	3869	4098	7967	106,65
2012	3522	3907	7429	93,25
2013	3465	6216	9681	130,31
2014	4624	6621	11245	116,16
2015	4768	5995	10763	95,71
2016	4436	5638	10274	95,46
2017	4765	7329	12094	117,71

Izvor: Izrada autora prema podacima Turističke zajednice Splitsko-Dalmatinske od 2000. do 2017.

Vidljivo je da je najveći broj dolazaka turista u Sinju ostvaren 2006. godine.

Slika 4. Indeksi dolazaka turista u gradu Sinju od 2000. do 2017. godine (000)



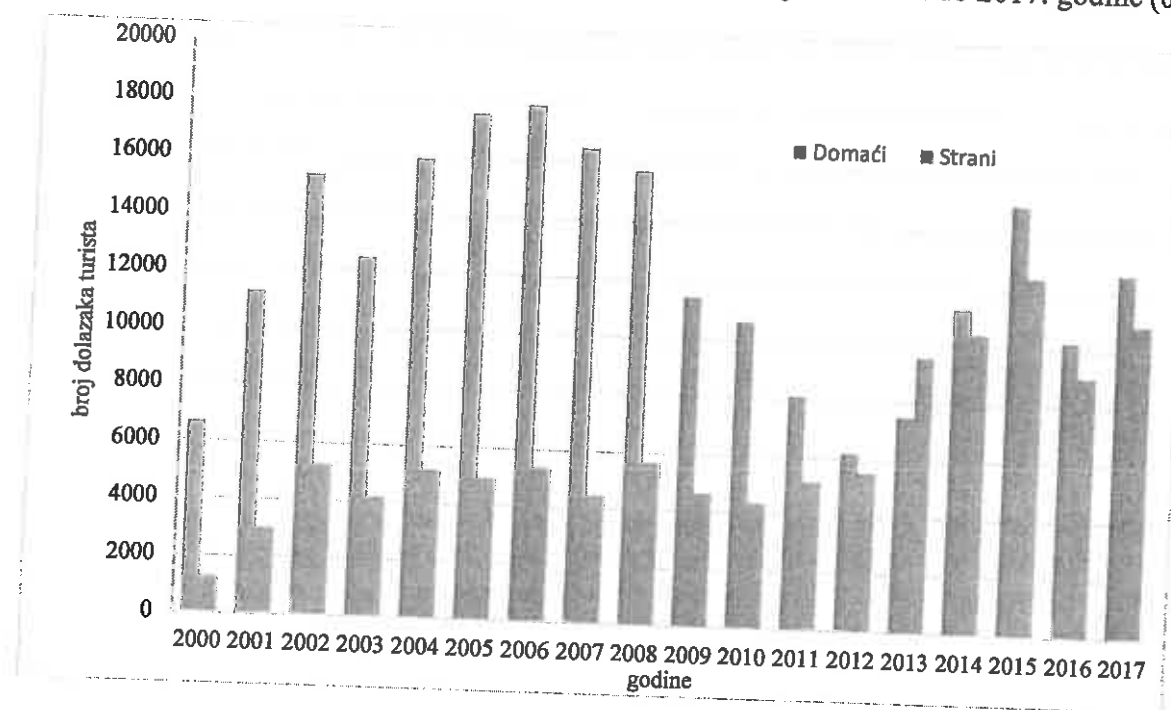
Izvor: Izrada autora prema podacima Turističke zajednice Splitsko-Dalmatinske od 2000. do 2017.

Pad noćenja nakon 2006. zasigurno je povezano sa krajem radova na *Dalmatini*, s obzirom da je veliki broj radnika na njenoj izgradnji boravio u našem kraju. Upravo je tu problem statističke definicije turista, koji je definiran kao 'svatko tko je

Dakle iz ove definicije otpadaju izletnici, što svakako moramo imati na umu. Zato bi trebalo provesti i analizu razvitka izletništva. No u nedostupnosti tih podataka, za analizu i zaključak koriste se dostupne podatke o dolascima i noćenjima.

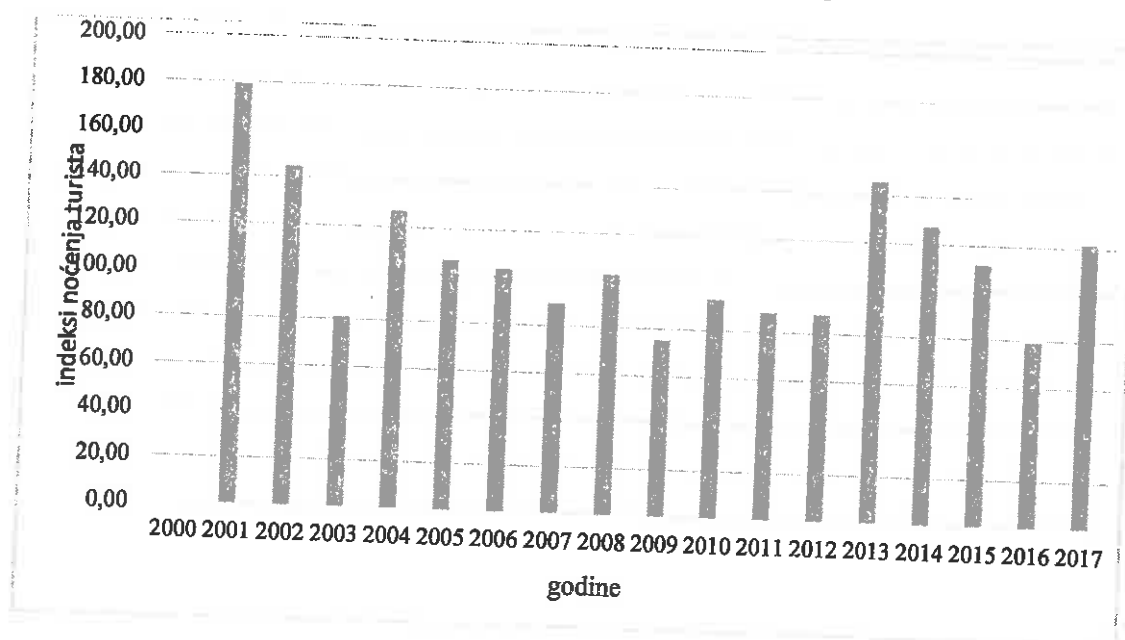
U moru različitosti turističkih kretanja, grad Sinj je turistički vrhunac doživio 2005./2006., a od tada se nalaze u svojevrsnoj depresiji. S druge strane 3 282 stranaca u Sinju je provelo prosječno jedva 1,3 dana, i to je rezultat koji se ne mijenja već devet godina. Turisti u Sinju uglavnom samo prenoće. Upravo tu je ono na čemu TZGS-a treba marljivo poraditi.

Slika 5. Broj noćenja domaćih i stranih turista u gradu Sinju od 2000. do 2017. godine (000)



Izvor: Izrada autora prema podacima Turističke zajednice Splitsko-Dalmatinske od 2000. do 2017.

Slika 6. Indeksi noćenja turista u gradu Sinju od 2000. do 2017. godine



Izvor: Izrada autora prema podacima Turističke zajednice Splitsko-Dalmatinske od 2000. do 2017.

6.2. Statistička analiza turista po nacionalnoj pripadnosti u gradu Sinju prema broju noćenja od 2000. do 2017. god.

Grad Sinj je u 2000. godini ostvario povećanje što se tiče broja noćenja u odnosu na prethodnu 1999. godinu (34%). Kako je to specifična destinacija s velikim mogućnostima za izletnički turizam i aktivni odmor, udio stranaca u ukupnom broju noćenja je zanemariv (16%), a sve je to ostvareno u osnovnim smještajnim kapacitetima koji i jedini postoje na području grada Sinja. Od ukupno 100 registrirana ležaja, 64 ih je u hotelu s 3*, dok ih je 36 u motelu s 2*.

Grad Sinj je u 2001. godini ostvario povećanje što se tiče broja noćenja u odnosu na prethodnu godinu od čak 79%. Udio stranaca u ukupnom broju noćenja još uvijek je mali (21%), ali i oni su ostvarili veliko povećanje. Sva noćenja su ostvarena u osnovnim smještajnim kapacitetima koji i jedini postoje na području grada Sinja. Od ukupno 100 registrirana ležaja, 64 ih je u hotelu s 3*, dok ih je 36 u motelu s 2*.

Grad Sinj je u 2002. ostvario povećanje što se tiče broja noćenja u odnosu na prethodnu godinu od 45%. Udio stranaca u ukupnom broju noćenja još uvijek je mali (26%), od stranih zemalja najviše su zastupljeni Njemci, Slovenci, Poljaci i Talijani. Od ukupno 122 registrirana ležaja, 86 ih je u hotelu s 3*, dok ih je 36 u motelu s 2*.

Grad Sinj je u 2003. godini ostvario smanjenje što se tiče broja noćenja u odnosu na prethodnu godinu od 19%. Udio stranaca u ukupnom broju noćenja još uvijek je mali (25%), od stranih zemalja najviše su zastupljeni Njemci, Talijani, Rumunji i ostali. Od ukupno 143 registrirana ležaja, 107 ih je u hotelu s 3*, dok ih je 36 u motelu s 2*.

Grad Sinj je u 2004. godini ostvario povećanje što se tiče broja noćenja u odnosu na prethodnu godinu od 27%. Udio stranaca u ukupnom broju noćenja još uvijek je mali (25%), od stranih zemalja najviše su zastupljeni Njemci (28%), Slovenci (17%), Izraelci (15%), Austrijanci (14%) i ostali, prosječna dužina boravka je 2,6 dana. Od ukupno 168 registrirana ležaja, 89 ih je u hotelu s 3*, dok ih je 36 u motelu s 2*, 31 u sobama s 3*, te 12 u kućanstvima.

Grad Sinj je u 2005. godini ostvario povećanje što se tiče broja noćenja u odnosu na prethodnu godinu od 7%. Udio stranaca u ukupnom broju noćenja još uvijek je mali (24%), a od stranih zemalja najviše su zastupljeni Njemci (30%), Izraelci (15%), Francuzi (14%) i ostale nacije, prosječna dužina boravka je 2,4 dana. Od ukupno 168 registrirana ležaja (u koje su uključene privatne sobe u Hrvacama, 21 ležaj i Dicmu, 10 ležaja), 125 ih je u dva hotela s 3*, dok su ostalih 43 u privatnom smještaju.

Grad Sinj je u 2006. godini ostvario povećanje što se tiče broja noćenja u odnosu na prethodnu godinu od 4%. Za sada je udio stranaca u ukupnom broju noćenja još uvijek mali (25%), a od stranih zemalja najviše su zastupljeni Njemci (21%), Francuzi (15%), Izraelci (12%), Slovenci i Talijani (s po 8%), prosječna dužina boravka je 2,2 dana. Od ukupno 168 registrirana ležaja, 89 ih je u 1 hotelu s 3*, 36 u 1 hotelu s 1*, dok su ostalih 43 u privatnom smještaju (u koje su uključeni 21 privatni ležaj u Hrvacama, 10 ležaja u Dicmu).

Podatci o turističkom prometu za grad Sinj koji je ostvario u 2007. godini pokazuju smanjenje, kako dolazaka turista od 14%, tako i noćenja od 22%. Udio stranaca u ukupnom broju noćenja još uvijek je mali (24%). Od svih zemalja najviše su zastupljeni Hrvati (76%), potom slijede Francuzi (21%), Njemci (18%), Slovenci (12%) i Talijani (11%). Prosječna dužina boravka je 2,1 dan. Od ukupno 197 registrirana ležaja, 125 ih je u hotelima (1 hotel s 3*, 89 i 1 u hotelu s 2*, 36), dok su ostalih 72 u privatnom smještaju (u koje su uključeni 39 privatnih ležaja u Hrvacama, 10 ležaja u Dicmu i 11 u Vrlici).

Podatci o turističkom prometu za grad Sinj koji je ostvario u 2008. godini pokazuju povećanje, kako dolazaka turista od 16%, tako i noćenja od 18%. Udio stranaca u ukupnom broju noćenja još uvijek je mali (26%). Od svih zemalja najviše su zastupljeni Hrvati (74%), potom slijede od stranih Nijemci (20%), Francuzi (17%), Rumunji (11%), Španjolci (10%) i Talijani (8%), prosječna dužina boravka je 1,7 dan. Hoteli sudjeluju s 59% u ukupnom broju kapaciteta, dok u noćenjima sudjeluju sa 73%. Od ukupno 212 registriranih ležaja, 125 ih je u hotelima (1 hotel s 3*, 89 i 1 u hotelu s 2*, 36), potom 65 ležaja u apartmanima i sobama za iznajmljivanje, dok su 22 u privatnom smještaju (u koje su uključeni 149 u Sinju, 125 u hotelima, te 12 u sobama za iznajmljivanje i 12 u priv.smj., potom 42 u sobama za iznajmljivanje u Hrvacama, 10 ležaja priv.smj. u Dicmu i 11 u apartmanima u Vrlici).

Podatci o turističkom prometu za grad Sinj koji je ostvario u 2009. godini pokazuje dosta veliki pad, kako dolazaka turista od 21%, tako i noćenja od čak 25%. Za sada je udio stranaca u ukupnom broju noćenja još uvijek mali, ali veći nego prethodne godine (u 2009. je iznosio 35%, dok je 2008. bio 26%), dok je prosječna dužina boravka iznosila kao i lani 1,7 dan. Od svih zemalja najviše su zastupljeni Hrvati (65%), potom slijede od stranih noćenja Rumunji (34%), potom Nijemci (17%), Japanci (12%), Poljaci (6%), te naposljetku Talijani i Francuzi (s po 5%). Hoteli sudjeluju s 59% u ukupnom broju kapaciteta, dok u noćenjima sudjeluju sa čak 94%. Od ukupno 210 registriranih ležaja, 125 ih je u hotelima (1 hotel s 3*, 89 i 1 u hotelu s 2*, 36), potom 63 ležaja u sobama za iznajmljivanje s 3*, dok su 22 u privatnom smještaju (u koje su uključeni 149 u Sinju, 125 u hotelima, te 12 u sobama za iznajmljivanje i

12 u priv.smj., potom 51 u sobama za iznajmljivanje u Hrvacama i 10 ležaja priv.smj. u Dicmu).

Podatci o turističkom prometu za grad Sinj koji je ostvario u 2010. godini pokazuje daljnji pad od 6% kako dolazaka turista, tako i noćenja od 7%. Dakle, grad Sinj je u 2010. godini ostvario 15.063 noćenja, svega 57 % noćenja iz 2006. godine , ili svega 87 % iz najgore 2001. godine. U podatke je uključen mali turistički promet općina Hrvace i Dicmo. Udio stranaca u ukupnom broju noćenja još uvijek je mali, 35%, dok je prosječna dužina boravka iznosila kao i lani 1,7 dan. Od svih zemalja najviše su zastupljeni Hrvati (65%), potom slijede od stranih noćenja Rumunji (34%) i Nijemci (25%) od važnijih udjela stranih zemalja u noćenjima.

Usporedbe radi u 2010. godini od stranih turista najviše je boravilo turista iz Češke u Splitsko-dalmatinskoj županiji (114 183), dok je u Hrvatskoj boravio najveći broj turista iz Slovenije (689 851).

Podatci o turističkom prometu za grad Sinj u 2011.godini (u kojem je uključen mali turistički promet Hrvaca i Dicma) pokazuju porast od 7% dolazaka, ali i pad od 12% noćenja u odnosu na 2010. godinu. Udio stranaca u ukupnom broju noćenja je još uvijek mali, 45%, dok je prosječna dužina boravka iznosila 1,5 dan. Od svih zemalja najviše su zastupljeni Hrvati (55%), potom slijede od stranih noćenja Rumunji (32%) i Nijemci (22%) od važnijih udjela zemalja u ukupnim stranim noćenjima.

Podatci o turističkom prometu za grad Sinj u 2012.godini (u kojem je uključen mali turistički promet Hrvaca i Dicma) pokazuju pad od 7% dolazaka, ali i pad od 12% noćenja u odnosu na 2011. godinu. Udio stranaca u ukupnom broju noćenja je još uvijek mali, 45%, dok je prosječna dužina boravka iznosila 1,5 dan. Od svih zemalja najviše su zastupljeni Hrvati (53%), potom slijede od stranih noćenja Rumunji (39%) i Nijemci (22%) od važnijih udjela zemalja u ukupnim stranim noćenjima. U 2012. godini grad Sinj je posjetilo 8.777 turista koji su ostvarili 13.159 noćenja. U 2012. godini bilo je 7.429 turista koji su ostvarili 11.731 noćenje. Zanimljivo je kako i u dolascima i u noćenjima prednjače strani turisti, kojih je 2012.godini u Sinju bilo 5.826 s ostvarenih 7.596 noćenja. Najbrojniji među njima bili su Njemci i Rumunji. Domaćih turista bilo je znatno manje, ali su se duže zadržavali, pa je tako 1.911 domaćih turista ostvarilo 5.563 noćenja.

Broj dolazaka i noćenja turista na području grada Sinja povećava se drugu godinu za redom, nakon što je tijekom 2011. godine zabilježen značajniji pad. No, podaci govore kako još uvijek nije dosegnut broj dolazaka i noćenja turista iz 2010. godine kada je bilo 7.470 turista i 15.063 noćenja.

U 2013. godini grad Sinj i Cetinska krajina, kao i većina mjesta u Dalmaciji su zabilježili porast broja dolazaka turista i noćenja. U 2013.godini u Sinju je ostvareno 18 posto više noćenja nego godinu dana ranije. Turistička Zajednica grada Sinja od 2012.godine vodi i evidenciju o broju turista i noćenjima na području općina Hrvace i Dicmo, u kojima je tijekom 2013. godine bilo 904 dolazaka turista i 3.960 noćenja. Od toga je stranih turista bilo 390 i ostvarili su 2.013 noćenja, a domaćih 554 i 1.947 noćenja.

U 2014. godini po noćenju drugo mjesto zauzimaju Ostale zemlje, zatim na 3. mjestu Korejci, 4. mjesto Rumunji, 5. mjesto Grci, 6. mjesto Bjelorusi, slijede, Belgijanci, Norvežani.

Prema podacima za 2015. godinu u gradu Sinju se slavila 300. Sinjska alka te je do kraja kolovoza ostvareno 20 % više turističkih noćenja nego 2014. godine, a čak 124,5 % više noćenja nego prije 3 godine. U godini jubileja i velikog sinjskog slavlja, do kraja prošlog mjeseca zabilježeno je ukupno 18.174 noćenja, što je oko 20 % više nego 2014. godine u istom razdoblju, kada je u Sinju zabilježeno 15.107 noćenja. Od ukupnog porasta broja noćenja čak 64 % otpada na domaće turiste, dok je broj noćenja stranih turista porastao za 910. Valja istaknuti kako je Turistička zajednica ove godine zabilježila 366 dolazaka manje nego prošle godine u istom razdoblju. Evidentan je trend porasta broja noćenja na području Sinja u protekle četiri godine o čemu svjedoči i činjenica da je Sinj udvostručio broj noćenja u ovoj godini u odnosu na 2012. godinu u promatranom razdoblju. Postavlja se pitanje jeli ovaj porast rezultat dobrog marketinga, proslave jubileja, afirmacije Sinja kao poželjne destinacije na turističkoj karti Hrvatske ili pak raste broj 'tranzitnih turista' koji u Sinju samo prenoće na putu do neke druge turističke destinacije.

U 2016. godini grad Sinj bilježi odlične turističke rezultate. Grad je posjetilo 11.180 gostiju koji su ostvarili 26.861 noćenja. U odnosu na 2014. godinu to je porast od gotovo 19 % u noćenjima, a u usporedbi s 2015. godinom kada se slavila 300. Sinjska alka. Time je postignut porast u noćenjima u odnosu na 2014. godinu od čak 18,89%, te u odnosu na jubilarnu 2015. godinu od 8,31% u noćenjima i 3,87% u dolascima. Najveći broj dolazaka i noćenja ostvaren je u gradu Sinju i to 10.074 dolaska s ukupno ostvarenih 19.146 noćenja. Prema strukturi gostiju najveći broj noćenja ostvarili su domaći gosti (8874), a od stranih gostiju najbrojniji su Nijemci (2236), slijede Rumunji (1889), zatim Korejci (813), Grci (610), Poljaci (288), te Francuzi, Belgijanci, Austrijanci, Nizozemci, Norvežani. Iz navedenih podataka razvidno je da gosti na području grada Sinja borave u prosjeku dva dana, dok u kućama za odmor na području grada Sinja u destinaciji ostaju u prosjeku 5 do 7 dana. Ovi

podatci govore o razvoju ruralnog turizma, ali i mijenjanju navika gostiju koji sve više žele istražiti destinaciju u koju dolaze, upoznati se s njenom tradicijom i svime što ona može pružiti.

Na području grada Sinja, treba istaknuti i impresivne brojke dnevnih dolazaka gostiju. Prema podacima iz Svetišta Čudotvorne Gospe Sinjske za trajanja svečanosti Velike Gospe (što znači tijekom devetnice i tjedan dana poslije same Svetkovine) oko 200.000 gostiju (hodočasnika) posjetilo je grad Sinj i Svetište Čudotvorne Gospe Sinjske. U broju mjerljivih dnevnih dolazaka ističu se i podatci Muzeja Sinjske alke koji u godinu dana svoga postojanja bilježi više od 40.000 posjetitelja.

U 2017. godini grad Sinj bilježi odlične turističke rezultate. Broj dolazaka i noćenja ostvaren u gradu Sinju i to 12.090 dolazaka s ukupno ostvarenih 23.473 noćenja. Time je postignut porast u odnosu na isto razdoblje prethodne godine od čak 22,17 posto u dolascima te 28,75 posto u noćenjima. Prema strukturi gostiju najveći broj noćenja ostvarili su domaći gosti, a od stranih gostiju najbrojniji su Nijemci, slijede Rumunji, zatim Korejci, Grci, Poljaci te Francuzi, Austrijanci, Norvežani, Šveđani, Nizozemci i Belgijanci. Iz navedenih podataka razvidno je da gosti na području grada Sinja borave u prosjeku dva dana, dok u kućama za odmor na području grada Sinja, u destinaciji ostaju u prosjeku sedam dana. Ovi podatci govore u prilog kvalitetno odrađenim pripremama, marketinškim aktivnostima kao i kvalitetnim turističkim ponudama. Trendu povećanja dolazaka i noćenja gostiju pridonijela je upravo zajednička suradnja svih dionika u turizmu koji, prateći trendove ponude i potražnje kao i navike gostiju koji sve više žele istražiti destinaciju u koju dolaze (upoznati se s njenom tradicijom i svime što ona može pružiti), nude upravo autentični, jedinstven turistički proizvod. Pored navedenih podataka o ostvarenim dolascima i noćenjima na području grada Sinja, moramo istaknuti i impresivne brojke dnevnih dolazaka gostiju. U broju mjerljivih dnevnih dolazaka ističu se podatci za vrijeme svetkovine Velike Gospe s preko 100.000 hodočasnika te Muzeja Sinjske alke koji bilježi više od 55.000 posjetitelja.

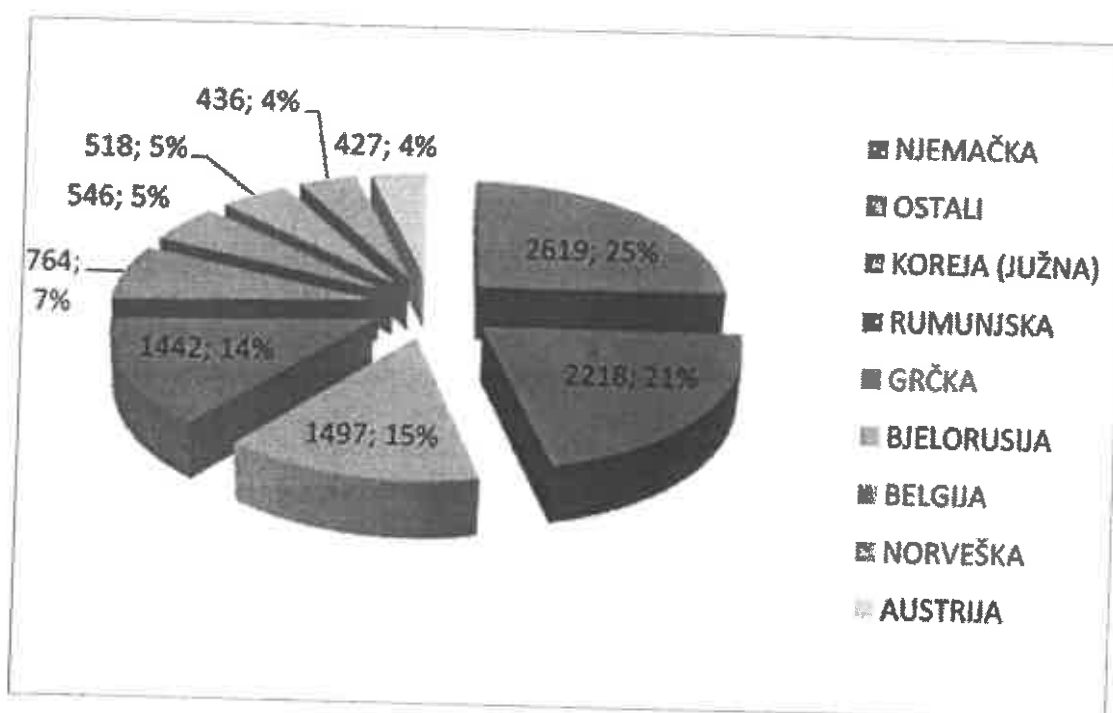
Predviđanja za 2018. godinu su također optimistična, jer upravo rezultati iz 2017. godine potvrđuju kako je Hrvatska jedna od popularnijih destinacija na svjetskom turističkom tržištu, a prema najavama taj trend se nastavlja kako na nacionalnoj, tako i na lokalnoj razini.

Podaci za 2016. i 2017. godinu su sastavljeni na bazi podataka iz eVisitora (2016. godina), te podataka iz programa Prijava.hr od 2015. godine

6.2.1. Usporedba turista po nacionalnoj pripadnosti prema broju noćenja u razdoblju od 2014.-2017. godine

Iz priloženih podataka za 2014. godinu razvidno je da prema broju noćenja Nijemci zauzimaju najveći udio u strukturi gostiju prema nacionalnoj pripadnosti. Prema broju noćenja drugo mjesto zauzimaju Ostale zemlje, zatim na 3. mjestu Korejci, 4. mjesto Rumunji, 5. mjesto Grci, 6. mjesto Bjelorusi, slijede, Belgijanci, Norvežani.

Slika 7. Struktura turista po nacionalnoj pripadnosti 2014. god. prema broju noćenja (broj noćenja; %)

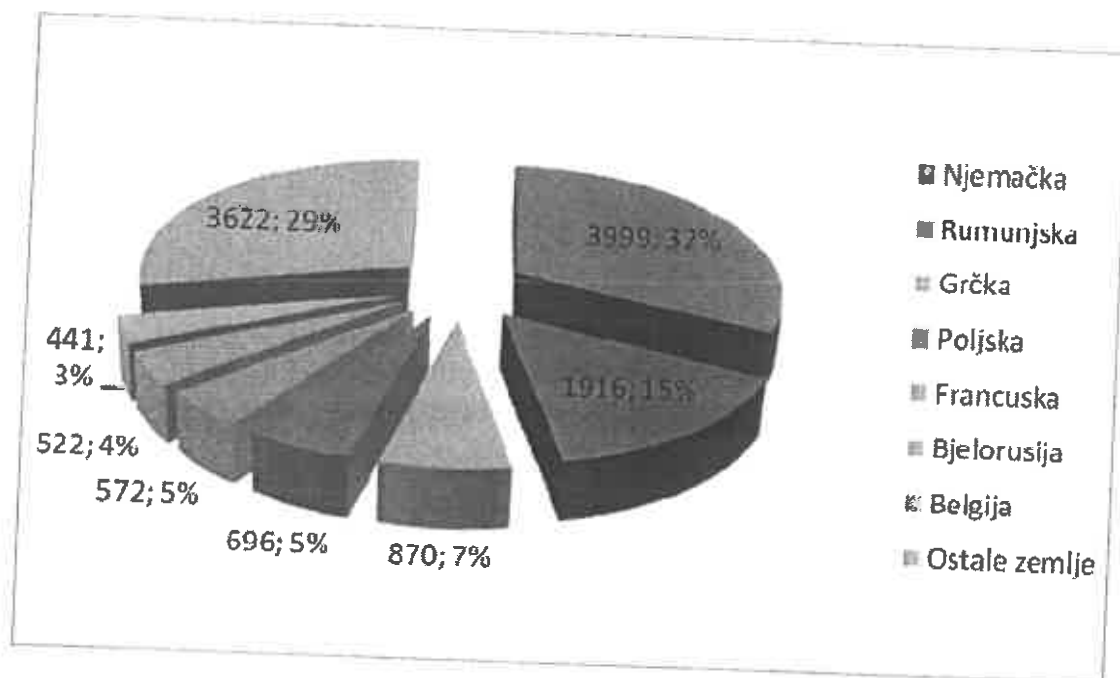


Izvor: Izvješće Turističke Zajednice Grada Sinja 2014. str.36

Iz priloženih podataka za 2015. godinu razvidno je da prema broju noćenja Nijemci zauzimaju najveći udio u strukturi gostiju prema nacionalnoj pripadnosti. Prema broju noćenja drugo mjesto zauzimaju Rumunji, zatim na 3. mjestu Grci, 4. mjesto Poljaci, 5. mjesto Francuzi, 6. mjesto Bjelorusi, slijede, Belgijanci, Austrijanci, Nizozemci, Korejci, Norvežani. Iz priloženih podataka za 2016. godinu razvidno je da prema broju noćenja Nijemci zauzimaju najveći udio u strukturi gostiju prema nacionalnoj pripadnosti. Prema broju noćenja drugo mjesto zauzimaju Rumunji, zatim na 3. mjestu Korejci, 4. mjesto Grčka, 5. mjesto Poljska, 6. mjesto Francuska, slijede, Bjelorusi, Belgijanci, Austrijanci, Nizozemci, Norvežani. U 2017. g. po noćenju drugo mjesto zauzimaju Rumunji, zatim na 3. mjestu

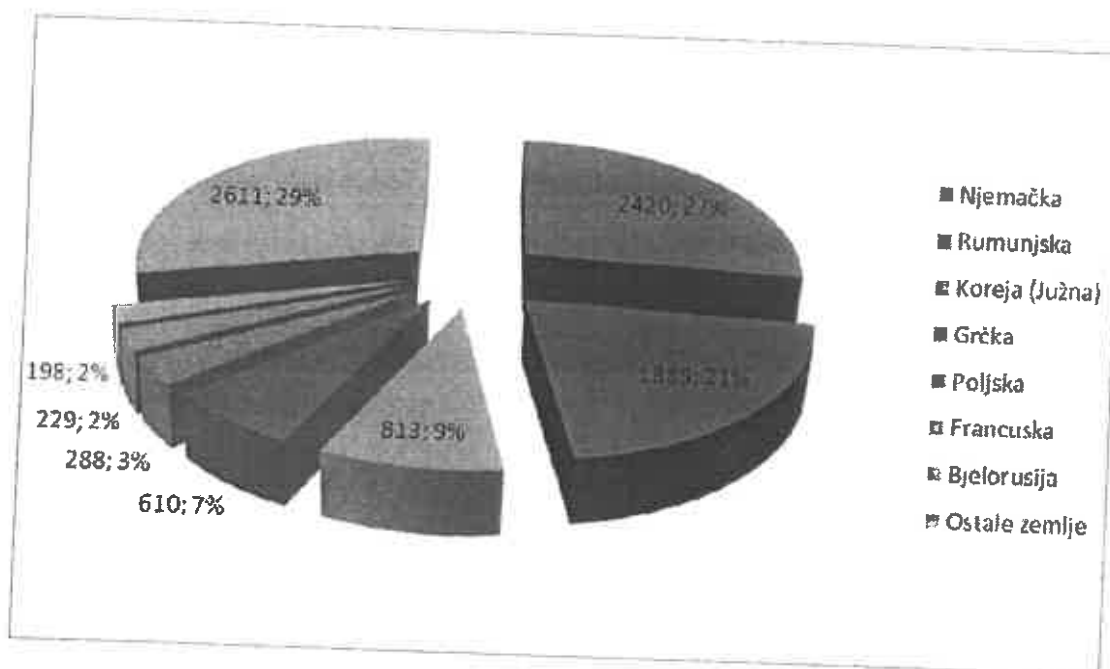
Korejci, 4. mjesto Grčka, 5. mjesto Poljska, 6. mjesto Francuska, slijede, Bjelorusi, Belgijanci, Austrijanci, Nizozemci, Norvežani.

Slika 8. Struktura turista po nacionalnoj pripadnosti 2015. god. prema broju noćenja (broj noćenja; %)



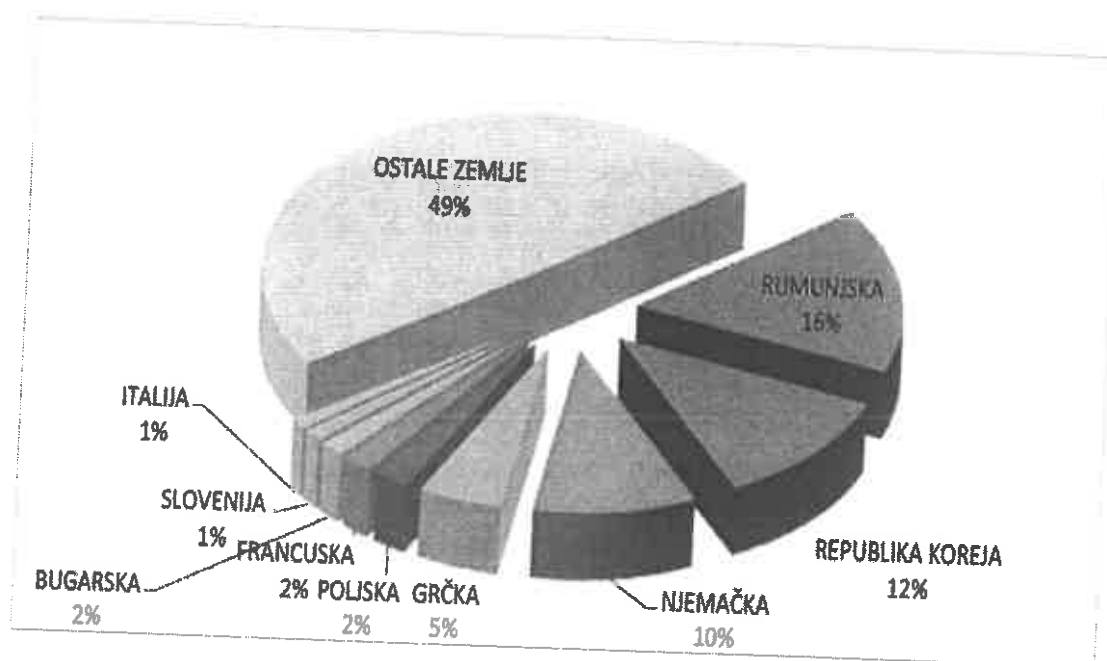
Izvor: Izvješće Turističke Zajednice Grada Sinja 2015. str.36

Slika 9. Struktura turista po nacionalnoj pripadnosti 2016. god. prema broju noćenja (broj noćenja; %)



Izvor: Izvješće Turističke Zajednice grada Sinja 2016. godine str.5

Slika 11. Struktura turista po nacionalnoj pripadnosti 2017. god. prema broju noćenja (broj noćenja; %)



Izvor: Izvješće Turističke Zajednice grada Sinja 2017. godine str.6.

6.4. Analiza turističkih kapaciteta u gradu Sinju prema vrstama smještajnih kapaciteta od 2000. do 2017. godine

Za razvoj svih oblika turizma ključni preduvjeti su smještajni kapaciteti. Grad Sinj pripada lokacijama koje privlače posjetitelje više odlikama svoga prirodnog prostora i bogatstvom kulturno-povijesne baštine nego kvalitetom, raspoloživošću i/ili raznovrsnošću smještaja i novostvorenih turističkih atrakcija. U svojoj ugostiteljskoj ponudi grad Sinj nudi smještaj u središtu grada u hotelu Alkar. Osim toga turistima se nudi smještaj u privatnim sobama. Također, turisti imaju mogućnost odsjedanja i u privatnim kućama za odmor s pet zvjezdica, kući za odmor s tri zvjezdice, vili s tri zvjezdice i vili s četiri zvjezdice. Ostale ugostiteljske ponude uključuju niz konoba te već ranije nabrojana seoska gospodarstava i obiteljska izletišta. Sve nabrojano predstavlja prilično skromne kapacitete u i oko Sinja.

6.4.1. Broj ležaja u Cetinskoj krajini prema smještajnim kapacitetima od 2014.-2017. godine

U 2014. godini grad Sinj raspolaže sa ukupno 165 ležaja. Vrsta hoteli se odnosi na hotel Alkar 3* s 89 osnovnih i 18 pomoćnih kreveta, dok se ostale vrste objekata odnose na pružanje ugostiteljskih usluga građana u privatnom smještaju i kući za odmor sa ukupno 58

ležaja. Udio privatnog smještaja 35%. Koristeći se izvorima Ministarstva turizma RH u 2015. godini dolazi se do podataka da od smještajnih kapaciteta pod administrativnom upravom grada Sinja, grad raspolaže sa ukupno 183 ležaja što je vidljivo u tablici ispod. Udio privatnog smještaja je 41%.

Tablica 3. Broj ležaja u Cetinskoj krajini prema smještajnim kapacitetima od 2014. do 2017. godine

Smještajni kapaciteti - Grad Sinj, Glavice, Brnaze				
Vrsta smještajnog objekta	Broj ležajeva 2014.	Broj ležajeva 2015.	Broj ležajeva 2016.	Broj ležajeva 2017.
Hotel 3*	107	107	107	89
Privatni smještaj 2*	10	5	5	8
Privatni smještaj 3*	42	37	37	38
Privatni smještaj 4*			24	
Apartman 3*				18
Apartman 4*				20
Kuća za odmor 3*		18	32	14
Kuća za odmor 4*		10	30	61
Kuća za odmor 5*	6	6	6	6
Ukupno:	165	183	241	261

Izvor: Izvješće Turističke Zajednice grada Sinja 2014.-2017. godine

Prema podacima TZG Sinja i sustava e-visitor, na području grada Sinja, tijekom 2016. godine evidentiran je slijedeći turistički promet: u 36 smještajnih objekata (1 hotel i 35 privatnih smještajnih objekata: apartmani, vile i kuće za odmor) boravilo je 11.180 gostiju, koji su ostvarili 26.861 noćenje. U 2016. godini u gradu Sinj je otvoreno novih 8 (od čega čak 6 objekata s četiri zvjezdice) koji raspolažu s ukupno 34 stalna i 20 pomoćnih ležajeva.

Prema podacima TZG Sinja i sustava e-visitor, na području grada Sinja, tijekom 2017. godine evidentiran je slijedeći turistički promet: u 64 smještajna objekta (1 hotel i 63 privatna smještajna objekata: apartmani, vile i kuće za odmor) boravilo je 13.659 gostiju, koji su ostvarili 34.820 komercijalnih noćenja. Dakle, 64 smještajna objekta s ukupno 519 stalnih ležajeva predstavlja porast od čak 78%. Također bilježi se porast u otvaranju novih smještajnih objekata. Tako je na području grada Sinja otvoreno njih petnaest. Noćenja gostiju ostvarena su kroz boravak u evidentiranih 986 ležajeva, koliko ih ima na cetinskom području.

7. ZAKLJUČAK

Uzimajući u obzir svoje kulturne i tradicijske vrijednosti, prirodnu raznolikost i bogatstvo netaknute prirode, grad Sinj raspolaže sa snažnim potencijalom za razvoj kulturnog, vjerskog, sportsko-avanturističkog i ruralnog turizma, koji su pojedinačno dovoljno atraktivni, a zajedno dovoljno kompatibilni da mogu tvoriti jedinstvenu turističku ponudu destinacije, koja će privlačiti turiste tijekom cijele godine, a ujedno odgovoriti na potrebu diversifikacije turističke ponude. Prirodna bogatstva, bogata povijesna tradicija, očuvani događaji i moderne atrakcije, sve to grad Sinj nudi i svima koji ga posjete oduzima dah. Tomu svakako u prilog ide postojeća infrastruktura, otvaranje novih smještajnih kapaciteta, predan rad svih djelatnika u turizmu i ugostiteljstvu, ali i brojna organizirana događanja koja su izuzetno bitna za prepoznavanje i promociju destinacije.

Za razvoj svih navedenih oblika turizma ključni preduvjeti su smještajni kapaciteti. Grad Sinj pripada lokacijama koje privlače posjetitelje više odlikama svoga prirodnog prostora i bogatstvom kulturno povijesne baštine nego kvalitetom, raspoloživošću i/ili raznovrsnošću smještaja i novostvorenih turističkih atrakcija.

Lokalna vlast grada Sinja je prepoznala što grad Sinj želi biti u budućnosti, a to je destinacija 365 dana. Imamo dva velika brenda Sinjsku alku i Veliku Gospu koje trebamo iskoristiti da pokažemo i sve ostalo što imamo, a imamo jako puno. Pored podataka o ostvarenim dolascima i noćenjima na području grada Sinja u promatranom periodu, treba istaknuti i impresivne brojke dnevnih dolazaka gostiju. U broju mjerljivih dnevnih dolazaka ističu se podatci za vrijeme svetkovine Velike Gospe s preko 100.000 hodočasnika te Muzeja Sinjske alke koji bilježi više od 55.000 posjetitelja.

Razvoj ruralnog turizma na području Cetinske krajine prilika je i da se zadrže mladi na ovom području. Naravno, trebali bi biti zadovoljni i sa sedam, osam mjeseci jer je to odličan početak za razvijanje ruralnog turizma na našem području. Imamo kulturnu baštinu i prirodne ljepote i sve ono što se nalazi na području našeg grada smatramo iznimno dobrom platformom da budemo top destinacija u budućnosti.

Novac projekta „Sinj u sridu“ će se utrošiti na stvaranje turističke infrastrukture. Vizija razvoja grada Sinja je zapravo razvoj turizma u svim smjerovima. Taj projekt obuhvaća rekonstrukciju tvrđave Stari grad, Kule sa satom, obnove tvrđave Kamičak, vraćanje

autohtonog izgleda ulica u užoj jezgri grada koje vode do tvrđava, rekonstrukciju zgrade Palacine u kojoj će biti potpuno novi uređeni prostor Muzeja cetinske krajine, ali i višenamjenska dvorana s prostorima za prezentaciju tradicijskih obrta i proizvoda. Također, u okviru projekta planirana je izgradnja Interpretacijsko-edukacijskog centara na hipodromu površine cca. 2500 m². To će biti prostor u kojem će posjetitelji uživo moći osjetiti sve draži i bliskosti sa stvarnim konjima, te opipati odore alkarske, te proći alkarsku školu jahanja što je lijepa tradicijska priča.

Revitalizacija kulturne baštine, osim što će unaprijediti kulturni i gospodarski život grada Sinja i Cetinske krajine, potaknut će i razvoj hotelijerstva, ugostiteljstva, uslužnih i servisnih djelatnosti te time neposredno podići kvalitetu života lokalnog stanovništva.

Pored prepoznatljivih i neizostavnih simbola grada kao što su Alka i Svetište Čudotvorne Gospe Sinjske, treba razvijati tj. nadopunjavati postojeće ponude koje će kao takve moći najbolje prezentirati i brendirati te s njima privući što veći broj turista u naš grad i okolicu. Potencijali koji su kao takvi prepoznati su svakako naša bogata i jedinstvena gastronomija, zatim aktivni turizam te neizostavna kulturna baština.

Grad Sinj u okviru svog djelovanja radi na poboljšanju uvjeta turističke ponude u gradu Sinju i konkurentnosti turističkih proizvoda i događanja. Revitalizacijom turizma kroz različite oblike turizma kao što su vjerski, baštinski i turizam događaja i manifestacija stvara se turistička platforma, te pokreće malo i srednje poduzetništvo.

Prepoznatljivost destinacije može se ostvariti samo stalnom promocijom i unapređenjem turističke ponude. Turistička zajednica je uključena u niz značajnih projekata uključujući i projekt Hrvatska 365 čime turističku sezonu nastojimo produžiti na cijelu godinu. Tome u prilog, pored dosadašnje ponude, svakako ide otvorenje Muzeja Sinjske Alke, ali i buduće uređenje utvrde Kamičak i Sinjske tvrđave kao simbola grada Sinja.

Predviđanja za 2018. godinu su također optimistična, jer upravo rezultati iz 2017. godine potvrđuju kako je grad Sinj jedna od popularnijih destinacija na domaćem i svjetskom turističkom tržištu, a prema najavama taj trend se nastavlja što se može zaključiti i za grad Sinj.

8. LITERATURA

- 1) Cerović Z. (2008.): „Animacija u turizmu“, Fakultet za turistički i hotelski menadžment, Opatija
- 2) Cicvarić A., (1990.): „Ekonomika turizma“, Samobor, Zagreb
- 3) Čavlek N., Kesar O., Prebežac D., Bartoluci M., (2011.): „Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav“, Školska knjiga, Zagreb
- 4) Čorak S., Marušić Z., Sever I., (2015.) : „Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj“, TOMAS 2014, Institut za turizam, Zagreb
- 5) Čorak. S.; Mikačić, V. (2006) : „Hrvatski turizam- plavo, bijelo, zeleno“, Institut za turizam, Zagreb
- 6) Horwath Consulting Zagreb (2009.): „Strategija razvoja ruralnog turizma Splitsko – dalmatinske Županije“, Zagreb
- 7) Izvješće Turističke Zajednice grada Sinja pdf.- 2015, 2016,2 017, TZG Sinja, Sinj
- 8) Jovičić Ž., Jovičić D., Ivanović V. (2005.): „Osnove turizma“, Turistička štampa, Plana turs, Beograd
- 9) Jurun, Elza., Ratković, Nada. (2017). Poslovna statistika s primjerima u Microsoft Excelu. I izdanje.Split. Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet u Splitu.
- 10) Kesar O., (2012.): Eno-gastronomski turizam-materijali s predavanja, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb
- 11) Kesar O., (2012.): Kongresni turizam-materijali s predavanja, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb
- 12) Kesar O., (2012.): Lovni turizam-materijali s predavanja, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb
- 13) Kesar, O.(2012.): Sportski turizam- materijali s predavanja, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb
- 14) Kesar O.,(2012.): Uvod u specifične oblike turizma-materijali s predavanja, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb
- 15) Kesar O., (2012.): Vjerski turizam-materijali s predavanja, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb
- 16) Lickorish, L.J., Jenkins C.L.,(2006.): „Uvod u turizam“, Ekokon d.o.o., Split
- 17) Luković T., Gržetić Z.(2007.): „Nautičko turističko tržište u teoriji i praksi Hrvatske i europskog dijela Mediterana“, Hidrografski institut Split, Split
- 18) Ministarstvo turizma Republike Hrvatske: „Turizam u brojkama 2000-2017.“

- 19) Petrić L., (2003.): „Osnove turizma“, Ekonomski fakultet Split, Split
- 20) Pivac S., (2010.): „Statističke metode“, e-nastavni materijali, Ekonomski fakultet Split, Split
- 21) Pološki Vokić N., Sinčić Ćorić D., Verčić Tkalac A. (2011): „Priručnik za metodologiju istraživačkog rada u društvenim istraživanjima“, M.E.P. d.o.o., Zagreb
- 22) Program rada i financijski plan za 2015, 2016, 2017. i 2018.godinu, TZG Sinja, Sinj
- 23) Richards, G. (1999.) : 17. European Cultural Tourism: Patterns and Prospects, CAB International
- 24) Rozga A., (2009.): „Statistika za ekonomiste“, Ekonomski fakultet Split, Split

Internet izvori:

- 1) CroatiaLink: http://croatialink.com/wiki/Turizam:_definicija,_nastanak,_razvoj_i_podjela (pristupljeno 15.02.2018.)
- 2) Croatia Medical Travel: <http://www.croatia-medical-travel.com/Sto-je-zdravstveni-turizam> (pristupljeno 20.04.2018.)
- 3) Dalmatinska zagora: <http://www.dalmatinskazagora.hr/> (pristupljeno 18.02.2018.)
- 4) Digitalni informacijsko-dokumentacijski ured: <http://www.digured.hr/Adresari-i-imenici/Adresar-tijela-javne-vlasti/Opci-podaci-o-RH> (pristupljeno 22.04.2018.)
- 5) Državni zavod za statistiku: <http://www.dzs.hr/> (pristupljeno 16.02.2018.)
- 6) Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: <http://www.dzs.hr/> (pristupljeno 07.03.2018.)
- 7) Ferata.hr: <http://www.ferata.hr/> (pristupljeno 04.03.2018.)
- 8) FINA: <http://www.fina.hr/Default.aspx> (pristupljeno 08.03.2018.)
- 9) Grad Sinj: www.sinj.hr (pristupljeno 08.03.2018.)
- 10) Hrvatska enciklopedija: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13755> (pristupljeno 07.03.2018.)
- 11) Hrvatska.eu: <http://croatia.eu/article.php?id=34&lang=1> (pristupljeno 23.04.2018.)
- 12) Hrvatska turistička zajednica: <http://croatia.hr/hr-HR> (pristupljeno 25.04.2018.)

- 13) Index.hr:<http://www.index.hr/vijesti/clanak/blagdan-je-velike-gospe/765595.aspx>
(pristupljeno 04.03.2018.)
- 14) Index.hr:<http://www.index.hr/vijesti/> (pristupljeno 04.03.2018.)
- 15) Lumens: Turistička potrošnja i ekonomski učinci turizma
<http://lumens.fthm.hr/edata/2011/fb76ebe6-fc3e-4269-b676-6665d27ae75e.pdf>
(pristupljeno 26.04.2018.)
- 16) Poslovni Turizam: <http://www.poslovniturizam.com/rjecnik/naturizam/52/> (pristupljeno 20.04.2018.)
- 17) Prokultura: <http://www.prokultura-split.com/images/Priru%C4%8Dnici/prirucnik.pdf>
(pristupljeno 18.04.2018.)
- 18) Sinjska Alka: <http://www.alka.hr/> (pristupljeno 04.03.2018.)
- 19) TZ Sinj: <http://www.visitsinj.com/hr/> (pristupljeno 16.02.2018.)
- 20) TZ Splitsko-dalmatinske županije: <http://www.dalmatia.hr/hr/naslovna> (pristupljeno 08.03.2018.)
- 21) Udruga regionalni etno centar: <http://www.etnocentar.blogger.index.hr/post/seoski-turizam/955057.aspx> (pristupljeno 20.04.2018)

10. POPIS TABLICA I SLIKA

Popis tablica

Tablica 1. Dolasci i noćenja domaćih i stranih turista u gradu Sinju u razdoblju od 2000. do 2017. godine (000)

Tablica 2. Broj dolazaka domaćih i stranih turista u gradu Sinju u ukupnom. broju dolazaka (000)

Tablica 3. Broj ležaja u Cetinskoj krajini prema smještajnim kapacitetima od 2014. do 2017. godine

Popis slika

Slika 1. Grad Sinj kroz povijest

Slika 2. Broj dolazaka domaćih i stranih turista u gradu Sinju u razdoblju od 2000. do 2017. godine (000)

Slika 3. Broj dolazaka domaćih i stranih turista u gradu Sinju u razdoblju od 2000. do 2017. godine (000)

Slika 4. Indeksi dolazaka turista u gradu Sinju od 2000. do 2017. godine

Slika 5. Broj noćenja domaćih i stranih turista u gradu Sinju od 2000. do 2017. godine (000)

Slika 6. Indeksi noćenja turista u gradu Sinju od 2000. do 2017. godine

Slika 7. Struktura turista po nacionalnoj pripadnosti 2014. god. prema broju noćenja

Slika 8. Struktura turista po nacionalnoj pripadnosti 2015. god. prema broju noćenja

Slika 9. Struktura turista po nacionalnoj pripadnosti 2016. god. prema broju noćenja

Slika 10. Struktura turista po nacionalnoj pripadnosti 2017. god. prema broju noćenja

11. SAŽETAK

12. SUMMARY

11. SAŽETAK

Osnovni predmet istraživanja ovog rada je analiza kretanja turističke djelatnosti na području grada Sinja od 2000. do 2017. godine. Grad Sinj je prepoznatljiva turistička destinacija i pripada lokacijama koje privlače posjetitelje više odlikama svoga prirodnog prostora i bogatstvom kulturno povijesne baštine nego kvalitetom, raspoloživošću i/ili raznovrsnošću smještaja i novostvorenih turističkih atrakcija. Pored prepoznatljivih i neizostavnih simbola Alke i Velike Gospe, treba razvijati tj. nadopunjavati postojeće ponude koje će kao takve moći najbolje prezentirati i s njima privući što veći broj turista u grad i okolicu. Grad Sinj u okviru svog djelovanja radi na poboljšanju uvjeta turističke ponude i konkurentnosti turističkih proizvoda i događanja. Prepoznatljivost destinacije može se ostvariti samo stalnom promocijom i unapređenjem turističke ponude.

Ključne riječi: statistička analiza, turističko kretanja, Grad Sinj

12. SUMMARY

The main subject of this paper is an analysis of the movement of tourist activity in the Town of Sinj from 2000 to 2017. The Town of Sinj is a recognizable tourist destination and belongs to locations that attract visitors more to their natural space and rich cultural heritage than quality, availability and / or variety of accommodation and new tourist attractions. In addition to the recognizable and indispensable symbols of Alka and the Great Lady, it is necessary to develop or complement existing offers that will best present such power and attract as many tourists as possible in the city and its surroundings. The Town of Sinj is working to improve the tourist offer conditions and competitiveness of tourist products and events. The recognizability of the destination can only be achieved through the constant promotion and promotion of the tourist offer.

Key words: statistical analysis, tourist movement, Town of Sinj